

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-педагогічної роботи

« _____ » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Спеціальна психологія

підготовки бакалаврів
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)
напряму 6.010105 - «Корекційна освіта»
(шифр і назва напрямку)

2021 навчальний рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Кафедрою спеціальної освіти та соціальної роботи факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка Робоча програма з дисципліни “Спеціальна психологія ” для студентів за напрямом підготовки 016 «Спеціальна освіта».

РОЗРОБНИК РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ: *Андрейко Богдана Володимирівна*, к.психол.наук, доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка..

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року

Завідувач кафедри _____ (Островська К.О.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено Вченою радою факультету педагогічної освіти
Протокол від № 1 від «30» серпня 2020 року

“ _____ ” _____ 2020 року Голова _____ доц. Герцюк Д.Д.

© Андрейко Б. В. 2020
© ЛНУ ім. І. Франка, 2020

1. Опис навчальної дисципліни

(Витяг з робочої програми навчальної дисципліни

“Основи спеціальної психології”)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>0101 Педагогічна освіта</u> (шифр і назва) Напрямок підготовки 016 «Спеціальна освіта» (шифр і назва)	Нормативна
Модулів – 3	Напрямок <u>6.030102 – психологія</u> (шифр, назва)	<i>Рік підготовки:</i>
Змістових модулів –3	Спеціальність Спеціальна психологія	1-й
Курсова робота – немає		<i>Семестр</i>
Загальна кількість годин - 90		2-й
		<i>Лекції</i>
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 1,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	32 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		32 год.
		<i>Лабораторні</i>
		-
		<i>Самостійна робота</i>
		26 год.
<i>ІНДЗ: –</i>		
		<i>Вид контролю – іспит</i>

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

2.1. *Мета* навчальної дисципліни – висвітлення основних закономірностей та особливостей розвитку осіб із психофізичними порушеннями, організації комплексної психологічної діагностики, психологічної допомоги дітям з особливими потребами, а також засад ефективного навчання, виховання та розвитку в умовах інклюзивного освітнього простору.

2.2. *Завданнями курсу передбачено*

- ознайомлення студентів із закономірностями психофізичного розвитку та проявами психічних процесів у дітей з обмеженими можливостями;
- надання студентам теоретичних знань щодо етіології, механізмів, класифікації та динаміки протікання даних порушень;

- формування у студентів вміння вирішувати професійні завдання в галузі діагностико-консультативної, корекційної, реабілітаційної діяльності в рамках психолого-педагогічного супроводу осіб з обмеженими можливостями;
- сприяння формуванню у студентів позитивного та гуманного ставлення до осіб з особливими потребами, ґрунтованого на розумінні та прийнятті не лише їхніх вад, але також потенціалу розвитку.

Результатом впровадження курсу в навчальну програму підготовки психологів є забезпечення професійного моніторингу психофізичного та соціального розвитку осіб з вадами розвитку, здійснення ранньої комплексної діагностики порушень та організація ефективного психолого-педагогічного супроводу у сучасному освітньому просторі, гуманізація ставлення суспільства до осіб з особливими потребами, забезпечення включення таких осіб до всіх суспільних процесів.

2.3. Компетентності (за освітньою програмою)

2.3.1. Загальні компетентності

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і

ЗК-6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

2.3.2. Фахові компетентності

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій (фахові, функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, предметні) навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми компетентності потребами.

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами. СК-5. Здатність реалізовувати ефективні корекційно-освітні технології у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами, доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення.

2.4. Програмні результати навчання (за освітньою програмою)

РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання спеціальної психології

Тема 1. Спеціальна психологія як галузь наукового знання.

Предмет та завдання спеціальної психології. Спеціальна психологія як відгалуження дефектології та як самостійна галузь наукового знання. Зв'язок спеціальної психології з науками медичного, психологічного та педагогічного спрямування.

Основні категорії спеціальної психології. Порушений розвиток (дизонтогенез), структура порушеного розвитку: первинний, вторинний дефекти та взаємозв'язки між ними. Категорія дітей з особливими потребами. Корекція. Компенсація та її рівні: біологічний, психологічний, соціально-психологічний, соціальний. Декомпенсація та псевдокомпенсація. Опирання на більш збереженні функції. Соціальна реабілітація, габілітація, соціальна адаптація. Поняття «інвалід» та «інвалідизація».

ЛІТЕРАТУРА

1. Айзенберг Б. И., Кузнецова Л. В. Психокоррекционная работа с детьми, имеющими нарушения психического развития: Психотерапия в дефектологии. - М., 1992.
2. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии.- М.: Просвещение, 1973.
3. Выготский Л. С. Основы дефектологии // Собр. соч.: В 6 т. - М., 1983. - Т. 5.
4. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — 143 с.
5. Никуленко Т. Г. Коррекционная педагогика: учеб.пособие для вузов – М.: Феникс, 2006. — 382 с.
6. Основы дефектології : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М.Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О. Неведомька, З.Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е, стереотип.— Київ, 2006. — 144 с.
7. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основы дефектології: навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 143 с.
8. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. – Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
9. Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.

Тема 2. Історія розвитку спеціальної психології

Становлення спеціальної психології в Європі та США. Історичні нариси становлення спеціальної психології в Україні та Росії. Діяльність Лікарсько-педагогічного інституту (м. Київ) під керівництвом І.О. Сікорського. Внесок Л.С. Виготського у розробку дефектології та спеціальної психології. Внесок І.О. Соколянського у розвиток тифлосурдопедагогіки. Сучасний етап розвитку спеціальної психології: від ізоляції до інтеграції та інклюзії. Досягнення та пріоритети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. — К.: Університет «Україна», 2010. – № 7(9). – 561 с.
2. Астапов В.М. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии.- М., 1994.
3. Бондар Є.О. Виховання осіб з психофізичними вадами як соціальна проблема / Є.О. Бондар // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. пр. — К.: Університет "Україна", 2004.

4. Бондар В.І., Золотоверх. Історія олігофренопедагогіки: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 375 с.
5. Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: Навч. посіб. – К.: Наш час, 2005. – 176 с.
6. Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии.- М.: Просвещение, 1973.
7. Выготский Л. С. Основы дефектологии // Собр. соч.: В 6 т. - М., 1983. - Т. 5.
8. Єфіменко Н. І.П.Соколянський: віхи життя і педагогічної творчості // Дефектологія. – 1998. – №3. – 52 – 55 С.
9. Замский Х.С. История олигофренопедагогии. Учеб. Пособие для ст. дефектом. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1974. –286 с.
10. И. А. Соколянський (к 100-летию со дня рождения)//Дефектологія.- 1989.- № 2.- С. 71.
11. Соколянський Іван Опанасович (1889-1960) – засновник вітчизняної педагогіки сліпоглухонімих (тифлосурдопедагогіки) // Педагогічна Харківщина.Довідник. Харків, 1997. С. 130-131.
12. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — 143 с.
13. Лифанова Т.М. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии / Т.М. Лифанова // Жизнь и творчество Л.С. Выготского: сб. — М., 1995. — С. 7-18.
14. Малофеев Н.Н. Специальное образование в России и за рубежом: В 2-х частях. – М.: "Печатный двор", 1996. – 182 с.
15. Мюллер-Хилл Б. Генетика человека и массовые убийства [Электронный ресурс] // Человек. — 1997. — № 4. — Режим доступа: <http://vivovoco.rsl.ru/vv/papers/men/mulhill.htm>.
16. Мюллер-Хилл Б. Психиатрия при нацизме // Этика психиатрии / Под ред. С. Блоха, П. Чодоффа; Пер. с англ. — Киев: Сфера, 1998. — С. 340–348.
17. Никуленко Т. Г. Коррекционная педагогика: учеб.пособие для вузов – М.: Феникс,2006. — 382 с.
18. Обучение детей с проблемами в развитии в разных странах мира: Хрестоматия / Сост. Л. М. Шипицина. – СПб., 1997.
19. Основи дефектології : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М.Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О Неведомька, З.Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е,стереотип.— Київ, 2006. — 144 с.
20. Петрюк П. Т., Петрюк А. П. Психиатрия при нацизме: насильственная стерилизация душевнобольных и других лиц. Сообщение 2 // Психічне здоров'я. — 2011. — № 1. — С. 54–62.
21. Рёдер Т., Киллибус Ф., Бёрвелл Э. Психиатрия проникает в мир медицины // Психиатры: люди за спиной Гитлера. — М.: Анвик К, 2004. — С. 350–371.
22. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основи дефектології: навч. посібник. – К.: Вища шк.,1994. – 143 с.
23. Россиянов К. О. Цена прогресса и ценности науки: новая книга по истории евгеники: Размышления над книгой «Eugenics and the welfare state: sterilization policy in Denmark, Sweden, Norway and Finland [Евгеника и государство всеобщего благоденствия: Политика стерилизации в Дании, Швеции, Норвегии и Финляндии] / Eds. G. Broberg, N. Roll-Hansen. — East Lansing: Michigan State University Press, 1996» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/2368687>.
24. Соколянський Іван Опанасович //Українські лікарі. Бібліографічний довідник. Кн.3. Учасники національно-визвольної боротьби й українського державотворення, репресовані та реабілітовані лікарі України. Львів, 2008. – С.191-193

25. Хохліна О.П. Виготський Л.С. про розвиток розумово відсталих дітей / О.П. Хохліна // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 2 (15). — С. 186-193.
26. Lapon L. Mass murderers in white coats: psychiatric genocide in Nazi Germany and the United States. — 1st ed. — Springfield: Psychiatric Genocide Research Institute. — 1986. — 291 p.
27. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. — Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
28. Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.

Тема 3. Загальна характеристика розладів психофізичного розвитку та їх причини

Розуміння норми та аномалії у психофізичному розвитку особистості. Поняття про нормальний та порушений розвиток. Критерії нормального розвитку за Л. Пожар. Умови нормального розвитку за О.Р. Лурією. Основні параметри аналізу та основні форми дизонтогенезу (за Ушаковим, ковальовим; за Лебединським). Закономірності дизонтогенезу (загальні, модально-специфічні, модально неспецифічні). Критичні періоди та чинники порушення психофізичного розвитку (внутрішньоутробний період, пологи, критичні періоди новонародженого). Ендогенні (хромосомні та генні аберації), екзогенні (фізичні, хіміко-біологічні) чинники порушення внутрішньоутробного розвитку. Чинники, пов'язані із протіканням пологів (передчасні або протерміновані пологи; затяжні чи стрімкі пологи, загалом – ускладненні, довгий безводний період під час пологів, пологові травми- ішемія, гіпоксія, ішемічно-гіпоксичне ураження ЦНС тощо). Чинники, пов'язані з періодом раннього дитинства: хвороби, перенесенні в ранньому дитинстві (менінгіт, енцефаліт, кір, скарлатина тощо); інтоксикації, зокрема, лікарськими препаратами; травматичні ураження, зокрема, черепно-мозкові травми, пухлинні процеси, хронічні соматичні захворювання. Психосоціальні – психологічні та чинники найближчого соціального оточення, які можуть ускладнювати порушений розвиток. Кризові періоди дитинства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — 143 с.
2. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. — Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
3. Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.
4. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. – М., 1985.
5. Основы дефектологии : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М.Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О. Неведомька, З.Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е, стереотип.— Київ, 2006. — 144 с.
6. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник, 2006. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. – 110 с.
7. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За ред. академіка В.І. Бондаря. — Луганськ: Альма-матер, 2003. — 436с
8. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основы дефектологии: навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 143 с.

Тема 4. Діагностика відхилень у психофізичному розвитку

Принципи психологічної діагностики дітей з особливими потребами (Виготський, Рубінштейн, Волков, Козьявкін). Методи психологічної діагностики дітей з особливими потребами (спостереження, опитування, метод катанестичної бесіди, експеримент, тестування, аналіз продуктів діяльності). Вимоги до складання психолого-педагогічного заключення та основні його складові. Організація діагностичної роботи в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК)

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова Т.Г. Сурдопсихологія / Т. Г. Богданова. – М.: Академія, 2002. –С.54-67.
2. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии / Л.С.Выготский. — М.: Просвещение, 1995.
3. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. – Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
4. Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.
5. Волкова Л.С. Некоторые проблемы интегрированного обучения на современном этапе / Л.С.Волкова, Н.Е.Граш, А.М. Волков // Дефектология. – М., 2002. № 3. –С. 3.
6. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. - 265с.
7. Забрамная, С. Д. Психолого - педагогическая диагностика умственного развития детей: учеб. для студентов дефектол. фак. педвузов и ун-тов. - 2-е изд., перераб. / С.Д.Забраманная. - М.: Просвещение: Владос, 1995. - 112 с.
8. Козьявкин В.И. Основы клинической реабилитационной диагностики [Текст] / В.И.Козьявкин. – К.,1999.
9. Лубовский, В. И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей: монография. - М., Педагогика, 1989. – 102 с.
10. Лурия, А. Р. Высшие корковые функции человека: монография. - 3-е изд. - М.: Академический Проект, 2000.- 512 с.
11. Мастюкова Е. М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: Советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии / Е.М.Мастюкова. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997 — 304 с.
12. Мэш Э. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка[Текст] / Э .Мэш, Д.Вольф. – СПб., 2003.-342с.
13. Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития /Сост. и общ. ред. В.М Астапова, Ю.В. Микадзе. – СПб.: Питер, 2001.-С.56-75.
14. Рубинштейн А. Литературное наследие [Текст] /А.Рубинштейн.-тт. 1-3. М., 1983— 1986.
15. Семаго, Н.Я., Семаго, М.М. Диагностический альбом для оценки познавательной деятельности ребенка
16. Семаго, Н.Я., Семаго, М.М. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст. – СПб.: Речь, 2005. – 384с.
17. Семаго, Н.Я., Семаго, М.М. Организация и содержание деятельности психолога специального образования: методическое пособие. / Н.Я.Семаго, М.М.Семаго. - М., АРКТИ, 2005. – 336 с.
18. Синьова Е.П. Тифлопсихология. Психологичні особливості людей з глибокими порушеннями зору [Текст] / Е.П. Синьова— К., 2008. — 365 с.
19. Фельдштейн Д.И. Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития[Текст] / Д.И Фельдштейн. – М., 2000. —289 с.

20. Bayley Scales of Infant Development Second Edition (BSID-II).

Тема 5. Психологічний супровід людей з обмеженими можливостями, напрямки виховання і навчання ДЗОП (дітей з особливими потребами)

Поняття «інвалід», «інвалідність», параметри оцінки ступеня інвалідизації людини. Бар'єри, які ставить перед людиною інвалідність. 3. Моделі реабілітації людей з особливими потребами (медична, соціальна, політична, модель «культурного плюралізму») 4. Психологічний супровід ДЗОП. Основні напрямки виховання і навчання дітей з особливими потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудонис В.П. Здоровье как необходимое основание детства // Мир психологии, -М., 2000. - № 1. -С. 109–121.
2. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. – Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
3. Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.
4. Діти з затримкою психічного розвитку та їх навчання: Навчальний посібник для педагогів і шкільних психологів: [Текст] / Т.Д. Ляшенко, Н.А. Бастун, Т.В.Сак. — К.:ІЗМН, 1997. — 128 с.
5. Дети с нарушениями развития: Хрестоматия: [Текст] / Сост. В.М. Астапов. – М., 1995.- С.34-158.
6. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 100 с.
7. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Хеппелер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД–ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
8. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., — К.: 2007. — 128 с.
9. Ковальов В. В. Семіотика й діагностика психічних захворювань у дітей і підлітків: [Текст] / В.В.Ковальов. – М., 1985. —С.48-61.
10. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. – К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.
11. Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти. / Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В., Яценюк Л.І. – Рівне: РОІППО, 2012. –330с.
12. Лебединский В.В. Нарушения психического развития у детей: [Текст] / В.В. Лебединский. – М., 1985. .
13. Лубовский В.И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей: [Текст] / В.И.Лубовский. – М., 1989. —С.87-94.
14. Лубовский В.И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей //Дефектология.- 1971. № 6. С. 15–19.
15. Лурия А. Р. Умственно отсталый ребенок:[Текст] / А.Р.Лурия. — М., 1960.
16. Пожар Л. Патопсихологія:[Текст] / Л.Пожар. — М., 1996.
17. Сорокин В.М. Специальная психология: [Текст] / В.М.Сорокин. — СПб. 2003.

Змістовий модуль 2. Психологічні особливості дітей з дефіцитарним психічним розвитком

Тема 6. Психологічні особливості дитини з порушеннями слуху

Причини порушення слуху. Класифікація порушень слуху, групи осіб з вадами слуху. Закономірності психічного розвитку глухих і слабочуючих дітей. Особливості психофізичного розвитку осіб з вадами слуху (порушення моторики, перцептивні особливості, особливості уваги, пам'яті, мовлення, інтелектуальної сфери, емоційно-вольової сфери, особистісні особливості, особливості міжособистісних взаємин). Складні форми порушень у дітей з вадами слуху (комбіновані вади із порушеннями зору, ЗПР, РВ, ДЦП, порушенням поведінки, порушенням мовлення). Засади корекційно-розвивальної роботи із дітьми, які мають вади слуху. Психологічні особливості формування мовлення глухих та слабочуючих дітей

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова Т.Г. Сурдопсихологія / Т. Г. Богданова. – М.: Академія, 2002.
2. Боскіс Р.М. Глухі та слабчующі діти / Р.М.Боскіс. - М., 1963. - 345с.
3. Виготський Л.С. Про розвиток мовлення глухих / Л.С.Виготський // Дефектологія. - 1994. - № 4. - С.88-90.
4. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. – Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
5. Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.
6. Глухота и нарушения слуха // Сайт Всемирной организации здравоохранения. [Электронный ресурс] Режим доступа: URL: http://www.who.int/features/factfiles/deafness/01_ru.html (17.11.2011).
7. Головчиц Л.А. Дошкольная сурдопедагогика /Л.А.Головчиц. – М.: ВЛАДОС, 2001.
8. Итоги деятельности Украинского общества глухих по слуховой, трудовой и социальной реабилитации неслышащих. – К., 2010.-112с.
9. Корольова І.В. Діагностика та корекція порушень слухової функції у дітей раннього віку / І.В. Корольова – СПб., 2005. – 288 с
10. Лозовацкая Н. В. Особенности развития личности школьников с нарушенным слухом / Н. В. Лозовацкая // Вопросы теории и практики сурдопедагогике / Моск. гос. открытый пед. Ун-т. -2000. – Вып. 1. – С. 44-51.
11. Маслова Ю.А. Особенности смысловой сферы старшекласников в условиях интерната для глухих и слабослышащих: Автореф. дисс.... канд. психол. наук. – Ростов на/Д.: 2008.
12. Михаленкова И. А. Практикум по психологии детей с нарушением слуха / Ида Антоновна Михаленкова – СПб.: Речь, 2006. – 96 с.
13. Обухова Т.І. Вплив порушення слуху на психічний розвиток дитини / Т.І.Обухова // Дошкільне виховання аномальних дітей / під ред.Л.П.Носкової.- М, 1993
14. Преображенский Б.С. Особенности развития мышления у детей с нарушением слуха / Б.С. Преображенский Б.С. і Л. У. Нейман. – М.: ВЛАДОС,2006.
15. Рау М. Ю. Развитие уяви глухих дітей засобами образотворчої діяльності // Дефектологія. – 1984. – № 5.
16. Речицкая Е.Г., Пархалина Е.В. Готовность слабослышащих детей школьного возраста к обучению в школе / Речицкая Е.Г., Пархалина Е.В. – М.: ВЛАДОС, 2000.

17. Речицкая Б. Р., Сашкова Е.А. Развитие творческого уяви младших школьников за умов нормального і порушенного слуху. – М., 1999
18. Розанова Т.В. Психология глухих детей / Розанова Т.В., Соловйов І.М. – М, 1971.- 238с.
19. Рюк С. Є. Міжособистісна взаємодія дітей із вадами слуху //Психологічні перспективи. – 2009. – Вип. 14. – С. 135 – 142.
20. Собкин В.С. Подросток с дефектом слуха: еенностные ориентаеии, жизненные планы, соеиалиные связи. Эмпирическое исследование. – М.: 1997.
21. Рожко О.М. Социально-психологические условия адаптации студентов с нарушениями слуха в техническом вузе обычного типа: Дисс.... канд. психол. наук. – М.: 1999
22. Солнцева В.А. Белова Т.В. Психологические особенности лиц с нарушениями слуха (слабослышащих) // Справочник по организации и проведению профориентационной работы — М.: ООО «Центр новых технологий», 2012.
23. Филичева Т.Б., Нарушения речи у детей: Пособие для воспитателей дошкольных учреждений // Т.Б.Филичева, Н.А.Чевелева, Г.В.Чиркина. -- М.: Профессиональное образование, 1993. - 232с
24. Фомічова Л.І. Сурдопедагогіка / Хрестоматія // Л.І. Фомічова. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2003. – 1, 2 тт.
25. Хохлова А.Ю. Эффективности детско-родительского общения и интеллектуалиное развитие глухих детей // Културно-историжеская психология. – 2008. – №3. – С. 86 – 91.
26. Шипицина Л. М. Ребенок с нарушенным слухом в семье и обществе / Л. М. Шипицина – СПб.: Речь, 2009. – 203 с.

Тема 7. Особливості розвитку, навчання і виховання дитини з вадами зору

Класифікація порушень зорової функції та причини її виникнення. Закономірності психофізичного розвитку дітей з вадами зору. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами зору. Компенсаторні можливості. Соціально-психологічна адаптація дітей з порушеннями зору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адрогє Г. Дж. - Дыхательная недостаточность / Г.Дж. Адрогє, М.Дж. Тобин .- М.,2003.-511с.
2. Выготский Л.С. Слепой ребёнок // Собр. соч. М.: Педагогика, 1983. Т. 5.
3. Гребенюк Т.М. Соціально-психологічна адаптація інвалідів з вадами зору до навчання у вищих навчальних закладах [Текст] : дис... канд. психол. наук: 19.00.08 / Гребенюк Тетяна Миколаївна; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К., 2008. – 215с
4. Денискина В.З. Психология воспитания детей с нарушением зрения / под ред Л.И. Солнцевой и В.З. Денискиной. М.: Налоговый вестник, 2004.
5. Клопота Є. А. Особливості формування "Я-образу" в осіб з вадами зору [Текст] : дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Клопота Євгеній Анатолійович; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. - Х., 2004. - 182 арк.: рис. - арк. 159-176.
6. Корнилова И.Г. Личностное своеобразие и его роль в процессе социализации подростков с патологией зрения // Дефектология. 2001. № 2. С. 3–12.
7. Литвак А. Г. Психология сліпих та слабозорих: навч.посібник [Текст] / А.Г. Литвак. - СПб.: Вид-во РГПУ, 1998. —342с.
8. Лубовский В. И. Специальная психология: учебное пособие [Текст] / В.И.Лубовский. - 2-е изд., испр.- М.: Издат.центр, «Академия», 2005.-389с.

9. Сверлов В. С. Пространственная ориентировка слепых [Текст] / В.С.Сверлов. – М.,2008. – 345с.
10. Синьова Є. П. Рельєфно-крапкове письмо сліпих. Шрифт Л.Брайля: навчальний посібник [Текст] / Синьова Є.П. – К.,2003. – 108 с.
11. Солнцева Л.И. Тифлопсихология детства. М.: «Полиграф сервис», 2000.
12. Солнцева Л.И. Теоретические и практические проблемы современной тифлопсихологии и тифлопедагогтики. М.: ООО ИПТК «Логос» ВОС, 2006.
13. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста. М.: Педагогика, 1980.
14. Солнцева Л.И. Некоторые особенности психического развития детей с нарушениями зрения в современных условиях // Дефектология. 2000. № 4. С. 3–8
15. Феоктистова В.А. Формирование навыков общения у слабовидящих детей. СПб.,2005.
16. Тиха Е.В. Корекція психічного розвитку в процесі навчання молодших школярів з аномаліями зору [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Тиха Еліна Вікторівна; Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. - К., 2001. - 19 с.

Тема 8. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості з вадами мовлення

Чинники порушення мовлення та класифікації мовленнєвих вад (види усних мовленнєвих порушень, види письмових мовленнєвих порушень. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами мовлення. Супровід дитини з вадами мовлення. Корекція мовленнєвих і немовленнєвих порушень у дітей з вадами мовлення. Використання ігор у корекційній роботі із дітьми з вадами мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бельтюков В.И. Пути исследования механизма развития речи [Текст] / В.И.Бельтюков //Дефектология, – 1984, - №3. – С.23-39.
2. Бельтюков В.И. Взаимодействие анализаторов в процессе восприятия и усвоения устной речи [Текст] / В.И.Бельтюков. – М.: Педагогика, 1977.
3. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии [Текст] /Л.С.Выготский. – М., 1995.
4. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у детей дошкольного возраста [Текст] / Г.А.Волкова. – М., 1983.
5. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей [Текст] /А.Н.Корнев. – СПб.: Изд. дом «МиМ», 1997. – 254с. (Серия «Психология детства»).
6. Лебединский В.И. Нарушения психического развития у детей [Текст] / В.И. Лебединский.– М., 1985. –389с.
7. Мамайчук И. И. Психология дизонтогенеза /И.И.Мамайчук. - СПб., 2000.
8. Основы специальной психологии / Под ред. Л. В. Кузнецовой. М., 2002.
9. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник / Е.Ф.Соботович. — К.: ІСДО, 1995. - 204с.
10. Хватцев М.Е. Дефектология [Текст] / М.Е.Хватцев. — 1974. — № 2. — С. 92.

Тема 9. Особливості розвитку, навчання та виховання дитини з вадами опорно-рухового апарату (ОРА)

Етіологія вад ОРА та категорії дітей з важкими порушеннями опорно-рухового апарату. Особливості психофізичного розвитку осіб з порушенням опорно-рухового апарату. Особливості психофізичного розвитку дитини з ДЦП. Бар'єри у спілкуванні, які виникають у дітей з вадами ОРА.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусейнова А. А. Основные направления медико-психолого-педагогической помощи дошкольникам с тяжелыми двигательными нарушениями в условиях реабилитационного центра / А. А. Гусейнова // *Коррекционная педагогика*. – 2004. – № 1. – С. 21–27.
2. Данилова Л. А. Коррекционная работа при обучении детей с церебральными параличами // *Дефектология*. — 1972. — № 4.
3. Даниелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів /Е. Даниелс, К. Стаффорд. – Львів: Надія, 2000. – 256 с.
4. Кулеш Н. С. Современный подход к восстановительному лечению детского церебрального паралича / Н. С. Кулеш // *Коррекционная педагогика*. – 2004. – № 1. – С. 6–11.
5. Николаенко В. И. Организация и содержание обучения и воспитания детей с тяжелыми двигательными нарушениями в условиях специальной школы-интерната / В. И. Николаенко // *Коррекционная педагогика*. – 2004. – № 1. – С. 11–21.
7. Синьов В. М. Основы дефектології: навч. посібник / В. М. Синьов, Г. М. Коберник. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
8. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології: монографія / А. Г. Шевцов. – К.: МП «Леся», 2009. – 483 с.
9. Шипицина Л. М. Детский церебральный паралич / Л. М. Шипицина, И. И. Мамайчук. – СПб.: Дидактика Плюс, 2001. – 272 с.
10. Шульженко Д. І. Корекційні аспекти роботи психопедагога в реабілітаційному просторі України / Д. І. Шульженко. – [Електронний ресурс] http://shodinki.at.ua/publ/materiali_dshulzhenko/2-1-0-32

III МОДУЛЬ. Психологічні особливості навчання, виховання та розвитку дітей з різними формами дизонтогенезу

Тема 10. Психологічні особливості дітей із розумовою відсталістю (стійкий тотальний недорозвиток) та пошкодженням психічним розвитком.

Поняття розумової відсталості, основні діагностичні ознаки, диференційна діагностика з іншими видами дизонтогенезу. ласифікації розумової відсталості (клініко-генетична, за рівнями прояву, форми недорозвитку за клініко-патогенетичними критеріями М.Певзнер). Особливості психофізичного розвитку розумово відсталої дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Три основных типа дефекта // *Педагогическая энциклопедия*. – М., 1928. Т. 2.
2. Дульнев Г.М. Питання корекції розвитку розумово відсталих дітей у процесі навчання // *Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі: Хрестоматія* / Г.М.Дульнев. – Кам'янець-Подільський, 2004. - С.149-152.
3. Замский Х.С. Умственно отсталые дети: История их изучения, воспитания и обучения с древних времен до середины XX века [Текст] / Х.С.Замский. - М.: Образование, 1995.-С.45-66.
4. Занков Л.В. Очерки психологии умственно отсталого ребенка // *Психология аномального развития ребенка: Хрестоматія* / Л.В.Занков. - Т.2. - М.: ЧеРо, 2002. - С. 272-311.
5. Исаев Д. Д. О сексуальных девиациях и перверзиях при шизофрении, психопатиях и олигофрении у подростков мужского пола // *Журнал невропатологии и психиатрии*. –М.,1987, в. 10, С. 1522—1527.

6. Кравченко Р. Соціальна робота з розумово відсталими людьми [Текст] / Р.Кравченко. – К.: Соціс, 2001.
7. Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития (олигофренопедагогика) [Текст] / под ред. Пузанова Б.П. - М.: Академия, 2003.- С.11-23.
8. Певзнер М.С. Дефектология [Текст] / М.С. Певзнер. – М.: 1981, № 4. — с. 3.
8. Петрова В.Г. Проблема навчання і розвитку розумово відсталих дітей у спеціальній психології // Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі: Хрестоматія. – Кам'янець-Подільський, 2004. - С.61-64.
9. Пузанов Б.Н. Олигофренопедагогика: Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития [Текст] / Б.Н.Пузанова. – М.: Академия, 2001.-78-97.
10. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника[Текст] /С.Я.Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1979.
11. Синьов В.М. Корекція інтелектуальних вад в учнів допоміжної школи // Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. - Кам'янець-Подільський, 2004.
12. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку [Текст] /О.П.Хохліна. – К.: Педагогічна думка, 2000.

Тема 11. Психофізичний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР)

Сутність і зміст поняття «затримка психічного розвитку», фактори ЗПР дитини. Класифікація форм затримки психічного розвитку та її рівнів. Особливості психофізичного розвитку дітей зі ЗПР. Основні способи корекції і реабілітації дітей із ЗПР. Проблеми психолого-педагогічного супроводу дітей із ЗПР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буфетов Д. В. Роль установки в развитии межличностной компетентности детей с нарушенным психическим развитием [Текст] // Практическая психология и логопедия. — 2004. — № 1. — С. 63 — 68.
2. Виноградова О. А. Развитие речевого общения дошкольников с задержкой психического развития [Текст] // Практическая психология и логопедия. — 2006. — № 2. — С.53 — 54.
3. Зайцев Д. В. Развитие навыков общения у детей с ограниченными интеллектуальными возможностями в семье [Текст] // Вестник психосоциальной и коррекционно — реабилитационной работы. — 2006. — № 1. — С. 62 — 65.
4. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? Методичний посібник/ Т. Д. Ілляшенко. – К.: Вид-во „Початкова школа”, 2003. – 128 с.
5. Лебединская К.С. Клиническая систематика задержки психического развития // Актуальные проблемы диагностики задержки психического развития у детей [Текст] / Под ред. К.С. Лебединской. –М.: Педагогика, 1982. –С.56-112.
6. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии: Ранняя диагностика и коррекция [Текст] // Е.М. Мастюкова. — М.: Просвещение, 1992. – 95 с.
7. Никишина В. Б. Практическая психология в работе с детьми с задержкой психического развития: пособие для психологов и педагогов [Текст] // В.Б.Никишина. — М.: ВЛАДОС, 2004. — 126с.

Тема 12. Особливості дизонтогенезу за типом спотвореного розвитку. Аутизм.

Історичні аспекти становлення теорії аутизму. Етіологія розладів аутичного спектру. Класифікація аутизму в системі МКХ-10. Діагностичні критерії аутизму. Рання діагностика аутизму. Особливості психофізичного розвитку аутистичних дітей. Складання

індивідуальної програми розвитку аутистичної дитини. Засади психологічної роботи з батьками аутистичної дитини. Особливості корекційної роботи з аутистичною дитиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аппе. Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Франческа Аппе; [пер. с англ. Д. В. Ермолаева]. – Москва : Теревинф, 2006. – 216 с.
2. Аутизм. Методы лечения тяжелого психического отклонения // Азбука здоровья. – 2002. №5. – С. 23 – 24.
3. Грэндин Т., Скариано М. Отворяя двери надежды. Мой опыт преодоления аутизма / Пер. с англ. Н. Л. Холмогоровой. – Москва., 1999.
4. Детский аутизм. Хрестоматия: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед., психол. и мед. учеб. заведений / Сост. Л. М. Шипицына. – Санкт-Петербург, 2001.
5. Иванов Е. С., Демьянчук Л. Н., Демьянчук Р. В. Детский аутизм: диагностика и коррекция. – Санкт-Петербург, 2004.
6. Карвасарская И. Б. В стороне. Из опыта работы с аутичными детьми. – Москва, 2003.
7. Лебединская К. С., Никольская О. С. Диагностика раннего детского аутизма. – Москва, 1991.
8. Лютова Е. К., Монина Г. Б. Шпаргалка для взрослых: Психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутистичными детьми. – Москва, 2000.
9. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутистичный ребенок: Пути помощи. – Москва, 1997.
10. Максимова Е. В. Уровни общения. Причины возникновения раннего аутизма и его коррекция на основе теории Н.А. Бернштейна / Е. В. Максимова – М. :Издательство «Диалог-МИФИ», 2008. – 288 с.
11. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник, 2006. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. – 110 с.
12. Питерс Т. Аутизм: от теоретического понимания к педагогическому воздействию: книга для педагогов-дефектологов / Пер. с англ. М. М. Щербаковой; Под науч. ред. Л. М. Шипицыной, Д. Н. Исаева. – Москва, 2002.
13. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: – ТОВ ВПЦ «Літопис – ХХ» - 2010.
14. Романчук О. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях / Олег Романчук – Львів : Колесо, 2010. – 168 с.
15. Романчук О. Дорога любові. – Львів, 2001.
16. Скрипник Т. В. Інтеграційний літній табір: простір розвитку дітей з аутизмом / Т. В. Скрипник, Г. М. Хворова, Г. Г. Смоляр. – К.: ПВП «Задруга», 2007. – 96 с.
17. Скрипник Т. В. Феноменологія аутизму: монографія / Т. В. Скрипник. – К.: Фенікс, 2010. – 368 с.
18. Смоляр Г. Г. Біхевіоральна теорія / Г. Г. Смоляр // Технології психічної інтеграції дітей з аутизмом: у 2-х т. – Т. II. – К. – 249 с.
19. Bettelheim, B. The empty fortress: infantile autism and the birth of self. London: Collier-MacMillan, 1967.
20. Mc.Clelland, R.J., Eure, D.G. Central conduction time in childhood autism // British Journal of Psychiatry. – 1992. – № 160. – P.659–663.

Тема 13. Особливості дизонтогенезу за типом дисгармонії.

Поняття про психопатію. Фактори виникнення та розвитку психопатій. Характеристика окремих форм психопатій (збудливий, істеричний, паранояльний,

нестійкий, шизоїдний, гальмівний, мозаїчний тип). Механізми динаміки психопатій (компенсація, декомпенсація). Психопатичні реакції, чинники виникнення та психопрофілактика. Розлади потягів при психопатіях. Патологічне формування особистості, невропатії та відхилення від темпу сексуального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтернативні методи профілактики негативних соціальних явищ серед молоді / [Процек О.Г., Юсумбелі М.Р., Очередько О.М., Шаповал О.М.] // Вісник Вінницького державного медичного університету. - 2001.- № 2. - С. 572-573.
2. Бадмаев С.А. Психологическая коррекция отклоняющегося поведения школьников / С.А. Бадмаев. - М.:Изд-во Магистр, 1999. - 95 с.
3. Белінська І.А. Психологічні типи відхилень у розвитку особистості підлітків з алкогольно-залежної сім'ї: автореф дис. на здобуття наук. ступеня канд.псих. наук / І.А. Белінська. - К., 2000. - 18 с.
4. Винов В.Н. Особенности детей с признаками дезадаптации / В.Н. Винов. -М.: Знание, 1991. - С. 20-21.
5. Власова Т. А. Дети с отклонениями в развитии [Текст] // Т.А. Власова, М.С.Певзнер.— М.: Просвещение, 1973.-С.59-114.
6. Ганнушкин П.Б. Клиника психопатий: их статика, динамика и систематика // Ганнушкин, "Избранные труды". — М.,1964.-С68-94.
7. Глубоковських С.В. Психолого-педагогічна корекція девіантної поведінки у підлітків / С.В. Глубоковських // Вісник Вінницького державного медичного університету. - № 8 (1). -2004. - С. 243-245.
8. Горьковая И.А. Влияние семьи на формирование делинквентности у подростков / И.А. Горьковая // Психологический журнал. - Т. 15. - 1994. - №2. - С. 57-65.
9. Дедков Е.Д. Декомпенсация резидуально-органических психо-патоподобных расстройств в пубертатном периоде: автореф. дис. на соискание научной степени канд. мед. наук /Е.Д. Дедков. - М., 1995. - 20 с.
10. Дмитриева Т.Н. Клинико-патологические закономерности становления синдрома ухода и бродяжничества у детей и подростков (по данным клинико-эпидемиологического исследования) / Т.Н. Дмитриева //Журн. неврологии и психиатрии. -1984. - № 10. - С. 1520-1523.
11. Исаев Д.Н. Психосоматическая медицина детского возраста / Д.Н. Исаев. -СПб.: Специальная литература,1996. - 454 с.
12. Сабанадзе І.О. Психокорекція дезадаптації в акцентуованих підлітків // Проблеми та перспективи розвитку психології в Україні: матер. II з'їзду Товариства психологів України / І.О. Сабанадзе. - К., 1996. - С. 57-58.

Тема 14. Особливості психофізіологічного розвитку дитини з синдромом ГРДУ (гіперкенетичним синдромом)

Поняття про ГРДУ як про нейропсихіатричний розлад. Чинники виникнення ГРДУ. Патогенез та симптоматика ГРДУ. Функції лобної кори великих півкуль головного мозку. Симптоми ГРДУ, пов'язані з недостатньою зрілістю лобної кори розлад імпульс-контролю; розлад прогнозування, планування та самоорганізації поведінки; розлад контролю уваги та аналізу інформації; розлад контролю емоцій; розлад контролю над власною руховою активністю, регулюванням процесів збудження/гальмування, розлад контролю емоцій. Вікова динаміка ГРДУ. Діагностика ГРДУ . Труднощі діагностики ГРДУ. Особливості проведення діагностичного обстеження. Діагностичні критерії ГРДУ за системою DSM-1V. Коморбідні розлади супутні до ГРДУ та вірогідні механізми їхнього виникнення. Диференційна діагностика при ГРДУ. Моделі допомоги дітям з синдромом ГРДУ. Супровід сімей із дітьми, які страждають на синдром ГРДУ. Супровід дитини з ГРДУ в системі інклюзивної освіти в загальній школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтхерр П., Берг Л., Вельфль А., Пассольт М. Гиперактивные дети. Коррекция психомоторного развития. – М.: Издательский центр «Академия», 2004.
2. Брызгунов И.П., Касатикова Е.В. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях. – М.: Издательство института Психотерапии, 2002.
3. Брызгунов И.П., Касатикова Е.В. Дефицит внимания с гиперактивностью у детей. – М.: Медпрактика-М, 2002.
4. Заваденко Н.Н. Гиперактивность и дефицит внимания в детском возрасте. — М.: Издательский центр «Академия», 2005.
5. Заваденко Н.Н. Как понять ребенка: дети с гиперактивностью и дефицитом внимания. – М.: Школа-Пресс, 2001.
6. Заваденко Н.Н., Суворинова Н.Ю., Румянцева М.В. Гиперактивность с дефицитом внимания: факторы риска, возрастная динамика, особенности диагностики. – Дефектология, 2003.
7. Моница Г.Б., Лютова-Робертс Е.К., Чутко Л.С. Гиперактивные дети. Психолого-педагогическая коррекция. – СПб.: Речь, 2007.
8. Мурашова Е.В. Дети-«тюфяки» и дети-«катастрофы». Гиподинамический и гипердинамический синдром. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004.
9. Рассел А. Баркли, Кристина М. Бентон. Ваш непослушный ребенок. – СПб.: Питер, 2004.
10. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей.
11. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения / А.Л. Сиротюк. – Москва: Сфера, 2003. – 288с.
12. Ферт О. Обдаровані діти з ГРДУ: позитивні сторони та складності у навчанні / О.Ферт // Креативність і творчість. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К., 2009. – Темат. вип. № 1. – С. 144–147.
13. Ферт О. Організація середовища та ефективної роботи у класній кімнаті для учнів з ГРДУ / О.Ферт // Дефектологія. – 2009. – Вип. 3. – С. 15–18.
14. Ферт О. Психолого-педагогічні умови підготовки фахівців до роботи з гіперактивними учнями в системі загальноосвітніх закладів України / О.Ферт // Вища освіта України. – К., 2008. – Т.ІІ (9). – С. 572–577.
15. Ферт О. Розвиток соціальних навичок дитини з ГРДУ в колективі однолітків / Ольга Ферт // Rozwój polskiej i ukraińskiej teorii i praktyki pedagogicznej na przestrzeni XIX–XXI wieku. Т. 3. Dziecko w teorii i praktyce pedagogicznej. Розвиток польської та української освіти і педагогічної думки (XIX–XX ст.). Т.3. Дитина в педагогічній теорії і практиці. Publikacja sfinansowana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Oficyna Wydawnicza ATUT / red. Anna Haratyk, Iryna Myshchyshyn. – Wrocław : Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2014. – S 161–169.
16. Чутко Л.С., Пальчик А.Б., Кропотов Ю.Д. Синдром нарушения внимания с гиперактивностью у детей и подростков. – СПб.: Издательский дом СПбМАПО, 2004.
17. Чутко Л.С. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью и сопутствующие расстройства. – СПб.: Хока, 2007.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
		л	с(п)	лаб	інд	ср		л	с(п)	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

Змістовий модуль 1. Загальні питання спеціальної психології												
Тема 1. Спеціальна психологія як галузь наукового знання.	5	2	2			1						
Тема 2. Історія розвитку спеціальної психології.	5	2	2			1						
Тема 3. Загальна характеристика розладів психофізичного розвитку та їх причини.	10	4	4			2						
Тема 4. Діагностика відхилень у психофізичному розвитку.	6	2	2			2						
Тема 5. Психологічний супровід людей з обмеженими можливостями, напрямки виховання і навчання ДЗОП.	6	2	2			2						
Разом – зм. модуль 1	32	12	12	-	-	8						
Змістовий модуль 2. Психологічні особливості дітей з дефіцитним психічним розвитком												
Тема 6. Психологічні особливості дитини з порушеннями слуху	6	2	2			2						
Тема 7. Особливості розвитку, навчання і виховання дитини з вадами зору	6	2	2			2						
Тема 8. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості з вадами мовлення	6	2	2			2						
Тема 9. Особливості розвитку, навчання та виховання дитини з вадами опорно-рухового апарату	6	2	2			2						
Разом – зм. модуль 2	24	8	8			8						
Змістовий модуль 3. Психологічні особливості навчання, виховання та розвитку дітей з різними формами дизонтогенезу												

Тема 10. Психологічні особливості дітей із розумовою відсталістю та пошкодженим психічним розвитком.	6	2	2			2							
Тема 11. Психофізичний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР)	6	2	2			2							
Тема 12. Особливості дизонтогенезу за типом спотвореного розвитку. Аутизм.	6	2	2			2							
Тема 13. Особливості дизонтогенезу за типом дисгармонії.	6	2	2			2							
Тема 14. Особливості психофізіологічного розвитку дитини з синдромом ГРДУ (гіперкенетичним синдромом)	10	4	4			2							
Разом – зм. модуль 3	34	12	12			10							
Усього годин	90	32	32			26							
Курсова робота	Немає												
Усього годин	90	32	32			26							

5-6. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Спеціальна психологія як галузь наукового знання	2
2	Історія розвитку спеціальної психології	2
3	Загальна характеристика розладів психофізичного розвитку та їх причини	4
4	Діагностика відхилень у психофізичному розвитку	2
5	Психологічний супровід людей з обмеженими можливостями, напрямки виховання і навчання ДЗОП	2
6	Психологічні особливості дитини з порушеннями слуху	2
7	Особливості розвитку, навчання і виховання дитини з вадами зору	2
8	Особливості розвитку, навчання та виховання особистості з вадами мовлення	2
9	Особливості розвитку, навчання та виховання дитини з вадами опорно-рухового апарату	2
10	Психологічні особливості дітей із розумовою відсталістю (стійкий тотальний недорозвиток) та пошкодженим психічним розвитком	2
11	Психофізичний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку	2
12	Особливості дизонтогенезу за типом спотвореного розвитку. Аутизм	2

13	Особливості дизонтогенезу за типом дисгармонії	2
14	Особливості психофізіологічного розвитку дитини з синдромом ГРДУ (гіперкенетичним синдромом)	4
	Разом	32

Тема 1. Спеціальна психологія як галузь наукового знання.

- Назвіть предмет, цілі та завдання спеціальної психології та дефектології.
- Дайте характеристику напрямів дефектології.
- З якими науками пов'язана дефектологія? Розкрийте їх зв'язок.
- Проаналізуйте предмет та завдання спеціальної психології.
- Обґрунтуйте необхідність психологічної допомоги дітям з особливими потребами та проаналізуйте умови підвищення її ефективності.
- Завдання для самостійної роботи: «Процес компенсації та резервні можливості вищої нервової діяльності», «Закон Л.С. Виготського перетворення мінуса дефекта в плюс компенсації», «Межі компенсації для різних форм порушеного розвитку» (реферативна доповідь, презентація)
- Аналіз наукових джерел (групова робота)

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Основы дефектологии // Собр. соч.: В 6 т. - М., 1983. - Т. 5.
2. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.6-20
3. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — С.8-13.
4. Никуленко Т. Г. Коррекционная педагогика: учеб.пособие для вузов – М.: Феникс, 2006. — 382 с.
5. Монтессори М. «Дети – другие» [Текст] / М. Монтессори. — М.:Прайм-Еврознак, 2009.- 324с.
6. Основы дефектології : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М.Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О Неведомька, З.Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е, стереотип.— Київ, 2006. — 144 с.
7. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основы дефектології: навч. посібник. – К.: Вища шк.,1994. – 143 с.

Тема 2.. Історія розвитку спеціальної психології

- Охарактеризуйте ставлення до осіб з порушенням розвитку в різних країнах та у різні історичні періоди.
- Внесок І.О. Сікорського в розвиток соціальної психології та дефектології.
- Які концепції Л.С. Виготського найбільш значущі для соціальної психології?
- Які концепції І.О. Соколянського найбільш значущі для соціальної психології?
- Окресліть актуальні проблеми та перспективні напрями розвитку сучасної спеціальної психології

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л. С. Основы дефектологии // Собр. соч.: В 6 т. - М., 1983. - Т. 5.
2. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.13-28.
3. Єфіменко Н. І.П.Соколянський: віхи життя і педагогічної творчості // Дефектологія. – 1998. – №3. – 52 – 55 С.

4. Замский Х.С. История олигофренопедагогика. Учеб. Пособие для ст. дефектом. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1974. –286 с.
5. Зубрицька А.А, Внесок Льва Семеновича Вигоцького у процес корекції і розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю / А.А. Зубрицька // ENVIRONMENT &HEALTH. , 2014. -№2. –С. 75-79.
6. И. А. Соколянский (к 100-летию со дня рождения)//Дефектология.- 1989.- № 2.- С. 71.
7. Соколянський Іван Опанасович (1889-1960) – засновник вітчизняної педагогіки сліпоглухонімих (тифлосурдопедагогіки) // Педагогічна Харківщина.Довідник. Харків, 1997. С. 130-131.
8. Лифанова Т.М. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии / Т.М. Лифанова // Жизнь и творчество Л.С. Выготского: сб. — М., 1995. — С. 7-18.
9. Обучение детей с проблемами в развитии в разных странах мира: Хрестоматия / Сост. Л. М. Шипицина. – СПб., 1997.
10. Петрюк П. Т., Петрюк А. П. Психиатрия при нацизме: насильственная стерилизация душевнобольных и других лиц. Сообщение 2 // Психічне здоров'я. — 2011. — № 1. — С. 54–62.
11. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основи дефектології: навч. посібник. – К.: Вища шк.,1994. – 143 с.
12. Соколянський Іван Опанасович //Українські лікарі. Бібліографічний довідник. Кн.3. Учасники національно-визвольної боротьби й українського державотворення, репресовані та реабілітовані лікарі України. Львів, 2008. – С.191-193
13. Хохліна О.П. Выготский Л.С. про розвиток розумово відсталих дітей / О.П. Хохліна // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 2 (15). — С. 186-193.

Тема 3. Загальна характеристика розладів психофізичного розвитку та їх причини.

- Сучасне уявлення про норму індивідуального розвитку (статистична, функціональна, ідеальна норма).
- Проаналізувати схему умов адекватного психічного розвитку за О. Р. Лурія. Охарактеризувати фактори внутрішнього та зовнішнього середовища та їхній вплив на розвиток дитини через материнський та батьківський організм
- Дайте порівняльну характеристику «первинним» і «вторинним» порушенням розвитку.
- Навести класифікацію порушень розвитку (стійкий тотальний недорозвиток, затримка психічного розвитку, пошкоджений розвиток, дефіцитарний розвиток, дисгармонійний розвиток, викривлений розвиток).
- Проаналізувати клінічну картину, етіологію та патогенез порушеного розвитку на прикладі окремого випадку. Вказати тип дизонтогенезу, виокремити ймовірні чинники дизонтогенезу (робота в групі).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.29-67..
2. Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — 143 с.
3. Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. – М., 1985. – С. 30-100.
4. Лубовский В.И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей //Дефектология.- 1971. № 6. С. 15–19.
5. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник, 2006. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. – С.6-9.

6. Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основи дефектології: навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 143 с.

Тема 4. Діагностика відхилень у психофізичному розвитку

- Проаналізувати принципи психологічного обстеження дітей з особливими потребами за Виготським, Рубінштейном, Волковим, Козьявкіним.
- Які принципи та особливості діагностики є найбільш значущими в обстеженні дітей з різними типами психічного дизонтогенезу.
- Навести приклади функціональної доцільності застосування різних методів для обстеження різних категорій дітей з особливими потребами.
- Проаналізувати основні складові психолого-педагогічного заключення.
- На основі анамнезу та даних обстеження скласти психолого-педагогічне заключення (робота в групах).
- Визначити зміст діагностичної роботи в діяльності психолого-медико-педагогічних консультаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова Т.Г. Сурдопсихологія / Т. Г. Богданова. – М.: Академія, 2002. – С.54-67.
2. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии [Текст] / Л.С.Выготский. — М.: Просвещение, 1995. С. 115-116.
3. Волкова Л.С. Некоторые проблемы интегрированного обучения на современном этапе / Л.С.Волкова, Н.Е.Граш, А.М. Волков // Дефектология. – М., 2002. № 3. –С. 3.
4. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.71-86.
5. Забрамная, С. Д. Психолого - педагогическая диагностика умственного развития детей: учеб. для студентов дефектол. фак. педвузов и ун-тов. - 2-е изд., перераб. / С.Д.Забраманная. - М.: Просвещение: Владос, 1995. - 112 с.
6. Козьявкін В.І. Основи клінічної реабілітаційної діагностики [Текст] / В.І.Козьявкін. – К.,1999. – С.14-35.
7. Лубовский, В. И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей: монография. - М., Педагогика, 1989. – 102 с.
8. Мастюкова Є. М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст: Советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии / Є.М.Мастюкова. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997 — 304 с.
9. Мэш Э. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка[Текст] / Э .Мэш, Д.Вольф. – СПб., 2003.-342с.
10. Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития /Сост. и общ. ред. В.М Астапова, Ю.В. Микадзе. – СПб.: Питер, 2001.-С.56-75.
11. Рубинштейн А. Литературное наследие [Текст] /А.Рубинштейн.-тт. 1-3. М., 1983—1986.
12. Семаго, Н.Я., Семаго, М.М. Диагностический альбом для оценки познавательной деятельности ребенка
13. Семаго, Н.Я., Семаго, М.М. Теория и практика оценки психического развития ребенка. Дошкольный и младший школьный возраст. – СПб.: Речь, 2005. – 384с.
14. Семаго, Н.Я., Семаго, М.М. Организация и содержание деятельности психолога специального образования: методическое пособие. / Н.Я.Семаго,

М.М.Семаго. - М., АРКТИ, 2005. – 336 с.

15. Синьова Є.П. Тифлопсихологія. Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору [Текст] / Є.П. Синьова— К., 2008. — 365 с.

Тема 5. Психологічний супровід людей з обмеженими можливостями, напрямки виховання і навчання ДЗОП (дітей з особливими потребами):

- Розмежувати поняття «інвалід» та «інвалідизація», назвати параметри оцінювання вираженості інвалідизації та категорії інвалідів.
- Проаналізувати бар'єри різного характеру, які постають перед людиною з особливими потребами на шляху соціалізації, а також способи подолання цих перешкод.
- Визначити сильні та слабкі сторони різних моделей реабілітації людей з особливими потребами.
- Проаналізуйте етапи психологічного супроводу дітей з особливими потребами.
- Проблеми, труднощі та перспективи інклюзивного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудонис В.П. Здоровье как необходимое основание детства // Мир психологии, -М., 2000. - № 1. -С. 109–121.
2. Діти з затримкою психічного розвитку та їх навчання: Навчальний посібник для педагогів і шкільних психологів: [Текст] / Т.Д. Ляшенко, Н.А. Бастун, Т.В.Сак. — К.:ІЗМН, 1997. — 128 с.
3. Дети с нарушениями развития: Хрестоматия: [Текст] / Сост. В.М. Астапов. – М., 1995.- С.34-158.
4. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 100 с.
5. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Хеппелер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД–ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
6. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., — К.: 2007. — 128 с.
7. Ковальов В. В. Семіотика й діагностика психічних захворювань у дітей і підлітків: [Текст] / В.В.Ковальов. – М., 1985. —С.48-61.
8. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. – К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.

Тема 6. Психологічні особливості дитини з порушеннями слуху

- Назвіть і охарактеризуйте основні причини порушень слуху і відповідно групи дітей з вадами слуху.
- Які закономірності психічного розвитку та навчально-пізнавальної діяльності глухих і слабочуючих дітей вам відомі?
- Проаналізуйте особливості психофізичного розвитку осіб з вадами слуху (порушення моторики, перцептивні особливості, особливості уваги, пам'яті, мовлення, інтелектуальної сфери, емоційно-вольової сфери, особистісні особливості, особливості міжособистісних взаємин).
- У чому полягає специфіка і особливість складних форм порушень у глухих дітей?

- Завдання для самостійної роботи: «Функції психолога у розвитку слухового сприймання та розвитку мовлення учнів з вадами слуху», «Етико-психологічні засади спілкування з особами із вадами слуху» (реферативна доповідь, презентація)

Завдання для групової роботи студентів: аналіз статей:

- Кошелева Е.А. Психологические особенности глухих и слабослышащих людей и их проявления в общении.
- Квашук О. В. Развитие уяви дітей з вадами слуху молодшого шкільного віку за допомогою методу глино терапії.
- Роюк С.Є. Психологічні особливості соціалізації дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху
- Маслова Ю. А. Модель психологического сопровождения инклюзивного обучения детей с нарушенным слухом

ЛИТЕРАТУРА

1. Виготський Л.С. Про розвиток мовлення глухих / Л.С.Виготський // Дефектологія. - 1994. - № 4. - С.88-90.
2. Глухота и нарушения слуха // Сайт Всемирной организации здравоохранения. [Электронный ресурс] Режим доступа: URL: http://www.who.int/features/factfiles/deafness/01_ru.html (17.11.2011).
3. Головчиц Л.А. Дошкольная сурдопедагогика /Л.А.Головчиц. – М.: ВЛАДОС, 2001.
4. Итоги деятельности Украинского общества глухих по слуховой, трудовой и социальной реабилитации неслышащих. – К., 2010.-112с.
5. Корольова І.В. Діагностика та корекція порушень слухової функції у дітей раннього віку / І.В. Корольова – СПб., 2005. – 288 с
6. Лозовацкая Н. В. Особенности развития личности школьников с нарушенным слухом / Н. В. Лозовацкая // Вопросы теории и практики сурдопедагогика / Моск. гос. открытый пед. Ун-т. -2000. – Вып. 1. – С. 44-51.
7. Михаленкова И. А. Практикум по психологи детей с нарушением слуха / Ида Антоновна Михаленкова – СПб.: Речь, 2006. – 96 с.
8. Обухова Т.І. Вплив порушення слуху на психічний розвиток дитини / Т.І.Обухова // Дошкільне виховання аномальних дітей / під ред.Л.П.Носкової.- М, 1993
9. Преображенский Б.С. Особенности развития мышления у детей с нарушением слуха / Б.С. Преображенский Б.С. і Л. У. Нейман. – М.: ВЛАДОС,2006.
10. Розанова Т.В. Психологія глухих дітей / Розанова Т.В., Соловйов І.М. – М, 1971.-238с.
11. Роюк С. Є. Міжособистісна взаємодія дітей із вадами слуху //Психологічні перспективи. – 2009. – Вип. 14. – С. 135 – 142.
12. Хохлова А.Ю. Эффективности детско-родительского общения и интеллектуальное развитие глухих детей // Културно-историческая психология. – 2008. – №3. – С. 86 – 91.
13. Шипицина Л. М. Ребенок с нарушенным слухом в семье и обществе / Л. М. Шипицина – СПб.: Речь, 2009. – 203 с.

Тема 7. Особливості розвитку, навчання і виховання дитини з вадами зору

- Які основні причини порушення зору?
- Охарактеризуйте відому вам класифікацію осіб з порушеннями зору та розкрийте її значення для освітньої та корекційно-реабілітаційної практики.

- Назвіть закономірності психофізіологічного розвитку осіб з вадами зору.
- Проаналізуйте особливості психофізичного розвитку осіб з вадами зору.
- Проаналізуйте труднощі соціально-психологічної адаптації незрячих та слабоворих осіб у колектив зрячих людей.
- Завдання для самостійної роботи: «Психологічні бар'єри у міжособистісній взаємодії зрячих та осіб із вадами зору», «Психічний розвиток сліпоглухонімої дитини» (реферативна доповідь, презентація) Аналіз монографії О. Скороходової «Як я сприймаю й уявляю навколишній світ».
- Завдання для групової роботи: аналіз сучасних публікацій в галузі тифлопедагогіки та тифлопсихології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Слепой ребёнок // Собр. соч. М.: Педагогика, 1983. Т. 5.
2. Гребенюк Т.М. Соціально-психологічна адаптація інвалідів з вадами зору до навчання у вищих навчальних закладах [Текст] : дис... канд. психол. наук: 19.00.08 / Гребенюк Тетяна Миколаївна; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. - К., 2008. – 215с
3. Клопота Є. А. Особливості формування "Я-образу" в осіб з вадами зору [Текст] : дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Клопота Євгеній Анатолійович; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. - Х., 2004. - 182 арк.: рис. - арк. 159-176.
4. Корнилова И.Г. Личностное своеобразие и его роль в процессе социализации подростков с патологией зрения // Дефектология. 2001. № 2. С. 3–12.
5. Литвак А. Г. Психологія сліпих та слабоворих: навч.посібник [Текст] / А.Г. Литвак. - СПб.: Вид-во РГПУ, 1998. —342с.
6. Сверлов В. С. Пространственная ориентировка слепых [Текст] / В.С.Сверлов. –М.,2008. – 345с.
7. Синьова Є. П. Рельєфно-крапкове письмо сліпих. Шрифт Л.Брайля: навчальний посібник [Текст] / Синьова Є.П. – К.,2003. – 108 с.
8. Солнцева Л.И. Тифлопсихология детства. М.: «Полиграф сервис», 2000.
9. Солнцева Л.И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста. М.: Педагогика, 1980.
10. Солнцева Л.И. Некоторые особенности психического развития детей с нарушениями зрения в современных условиях // Дефектология. 2000. № 4. С. 3–8.

Тема 8. Особливості розвитку, навчання та виховання особистості з вадами мовлення

- Які особливості розвитку особистості дитини з порушеннями мови?
- Якої спеціалізованої допомоги вони потребують?
- Які основні види порушень усної мови вам відомі? У чому їх суть?
- Які види письмових порушень мови вам відомі? У чому вони проявляються?
- Розкрийте основні напрямки корекції з дітьми із проблемами мовлення.
- Завдання для самостійної роботи: «Елективний мутизм», «Особливості психологічної роботи з дитиною із заїканням. Поради батькам та педагогам» (реферативна доповідь, презентація)

ЛІТЕРАТУРА

1. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.220-236.
2. Бельтюков В.И. Пути исследования механизма развития речи [Текст] / В.И.Бельтюков //Дефектология, – 1984, - №3. – С.23-39.
3. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии [Текст] /Л.С.Выготский. – М., 1995. – 115-130.
4. Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у детей дошкольного возраста [Текст] / Г.А.Волкова. – М., 1983. –С.38-118.
5. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей [Текст] /А.Н.Корнев. – СПб.: Изд. дом «МиМ», 1997. – 254с.
6. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник / Е.Ф.Соботович. — К.: ІСДО, 1995. - 204с.
7. Хватцев М.Е. Дефектология [Текст] / М.Е.Хватцев. — 1974. — № 2. — С. 92.

Тема 9. Особливості розвитку, навчання та виховання дитини з вадами опорно-рухового апарату (ОРА)

- Назвіть основні причини порушень опорно-рухового апарата у дітей.
- Як ці порушення відбиваються на особливостях розвитку дитини?
- Схарактеризуйте головні напрями корекційно-виховної роботи при порушеннях опорно-рухового апарата у дітей та вимоги до такої роботи.
- Які особливості психофізичного розвитку дитини з ДЦП вам відомі?
- Завдання для самостійної роботи: ознайомлення зі змістом сучасних публікацій на тему психологічного супроводу, реабілітації та інклюзивного навчання дітей з вадами ОРА

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусейнова А. А. Основные направления медико-психолого-педагогической помощи дошкольникам с тяжелыми двигательными нарушениями в условиях реабилитационного центра / А. А. Гусейнова // Коррекционная педагогика. – 2004. – № 1. – С. 21–27.
2. Д а н и л о в а Л. А. Коррекционная работа при обучении детей с церебральными параличами // Дефектология. — 1972. — № 4.
3. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів /Е. Даніелс, К. Стаффорд. – Львів: Надія, 2000. – 256 с.
4. Кулеш Н. С. Современный подход к восстановительному лечению детского церебрального паралича / Н. С. Кулеш // Коррекционная педагогика. – 2004. – № 1. – С. 6–11.
5. Николаенко В. И. Организация и содержание обучения и воспитания детей с тяжелыми двигательными нарушениями в условиях специальной школы-интерната / В. И. Николаенко // Коррекционная педагогика. – 2004. – № 1. – С. 11–21.
6. Синьов В. М. Основы дефектологии: навч. посібник / В. М. Синьов, Г. М. Коберник. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
7. Шипицина Л. М. Детский церебральный паралич / Л. М. Шипицина, И. И. Мамайчук. – СПб.: Дидактика Плюс, 2001. – 272 с.

Тема 10. Психологічні особливості дітей із розумовою відсталістю (стійкий тотальний недорозвиток) та пошкодженим психічним розвитком.

- Дайте визначення поняття "розумова відсталість", виділіть головні ознаки і розкрийте їх зміст.
- Назвіть подібні та відмінні ознаки олігофренії, деменції та затримки психічного розвитку. Яке значення має класифікація розумової відсталості за видами?
- Назвіть рівні інтелектуального недорозвитку. Що вони означають?
- Поясніть, за яким принципом побудована класифікація М.С.Певзнер. Яке значення вона має для практичної роботи ?
- Охарактеризуйте особливості психофізичного розвитку РВ дітей.
- Завдання для самостійної роботи: ознайомлення із сучасними публікаціями на тему особливостей психофізичного розвитку, супроводу та реабілітації дітей з РВ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Три основных типа дефекта // Педагогическая энциклопедия. – М., 1928. Т. 2. С.292.
2. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.132-162.
3. Дульнев Г.М. Питання корекції розвитку розумово відсталих дітей у процесі навчання // Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі: Хрестоматія / Г.М.Дульнев. – Кам’янець-Подільський, 2004. - С.149-152.
4. Занков Л.В. Очерки психологии умственно отсталого ребенка // Психология аномального развития ребенка: Хрестоматія / Л.В.Занков. - Т.2. - М.: ЧеРо, 2002. - С. 272-311.
5. Кравченко Р. Соціальна робота з розумово відсталими людьми [Текст] / Р.Кравченко. – К.: Соціс, 2001.
6. Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития (олигофренопедагогика) [Текст] / под ред. Пузанова Б.П. - М.: Академия, 2003.-С.11-23. 8. Певзнер М.С. Дефектология [Текст] / М.С. Певзнер. – М.: 1981, № 4. — с. 3.
7. Пузанов Б.Н. Олигофренопедагогика: Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития [Текст] / Б.Н.Пузанова. – М.: Академия, 2001.- 78-97.
8. Синьов В.М. Корекція інтелектуальних вад в учнів допоміжної школи // Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. - Кам’янець-Подільський, 2004.

Тема 11. Психофізичний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР)

- Визначити зміст поняття «затримка психічного розвитку». Які фактори виникнення ЗПР ви знаєте?
- Поясніть сутність основних складових типології ЗПР (за Лебединською).
- Назвіть і охарактеризуйте особливості психофізичного стану дітей із затримкою психічного розвитку.
- Розкрийте суть основних способів корекції і реабілітації дітей із ЗПР.
- Проаналізуйте проблеми, які часто виникають під час психолого-педагогічного супроводу дитини із ЗПР.
- Завдання для самостійної роботи: ознайомлення із сучасними публікаціями на тему особливостей психофізичного розвитку, супроводу та реабілітації дітей з ЗПР. Завдання для групової роботи – аналіз окремих випадків з практики спеціального психолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. –С.162-182.
2. Виноградова О. А. Развитие речевого общения дошкольников с задержкой психического развития [Текст] // Практическая психология и логопедия. — 2006. — № 2. — С.53 — 54.
3. Зайцев Д. В. Развитие навыков общения у детей с ограниченными интеллектуальными возможностями в семье [Текст] // Вестник психосоциальной и коррекционно — реабилитационной работы. — 2006. — № 1. — С. 62 — 65.
4. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? Методичний посібник/ Т. Д. Ілляшенко. – К.: Вид-во „Початкова школа”, 2003. – 128 с.
5. Лебединская К.С. Клиническая систематика задержки психического развития // Актуальные проблемы диагностики задержки психического развития у детей [Текст] / Под ред. К.С. Лебединской. –М.: Педагогика, 1982. –С.56-112.
6. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии: Ранняя диагностика и коррекция [Текст] // Е.М. Мастюкова. — М.: Просвещение, 1992. – 95 с.
7. Никишина В. Б. Практическая психология в работе с детьми с задержкой психического развития: пособие для психологов и педагогов [Текст] // В.Б.Никишина. — М.: ВЛАДОС, 2004. — 126с.

Тема 12. Особливості дизонтогенезу за типом спотвореного розвитку. Аутизм.

- Проаналізуйте які симптоми у їх поєднанні можуть свідчити про загрозу формування спотвореного дизонтогенезу за аутистичною моделлю?
- За якими критеріями спеціалісти діагностують РДА?
- Проаналізуйте етіологічні чинники у різних концепціях аутизму.
- Назвіть закономірності психофізичного розвитку при розладах аутистичного спектру. Охарактеризуйте специфіку пізнавальних та емоційно-вольових процесів дитини з розладами аутистичного спектру.
- В чому виявляється специфіка соціальної взаємодії дітей з розладами аутистичного спектру.
- Завдання для групової роботи: «Порівняльна характеристика «здорової» дитини та дитини-аутиста на стадії немовляти»; «Порівняльна характеристика «здорової» дитини та дитини-аутиста від одного до трьох років»; «Порівняльна характеристика «здорової» дитини та дитини-аутиста дошкільного та молодшого шкільного віку».
- Завдання для самостійної роботи: підготовка до колоквиуму на тему «Психолого-педагогічний супровід дитини з розладами аутистичного спектру». Питання до колоквиуму: Особливості спілкування психолога з батьками дітей-аутистів. Техніки, які застосовуються під час терапії сенсорних розладів дітей-аутистів. Особливості роботи з аутистичною дитиною за методом Шоплера. Застосування програми ТЕАССН для адаптації аутистичних дітей? Застосування методу відео тренінгу для допомоги родинам аутистичних дітей? Психолого-педагогічний супровід аутистичної дитини в інклюзивному класі. Загальні положення та досвід роботи. Метод підтримувальної комунікації як метод налагодження продуктивної взаємодії з дітьми-аутистами; PECS (Picture Exchange Communication System) – альтернативна система комунікації з дітьми з розладами аутистичного спектру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аппе. Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Франческа Аппе; [пер. с англ. Д. В. Ермолаева]. – Москва : Теревинф, 2006. – 216 с.

2. Аутизм. Методы лечения тяжелого психического отклонения //Азбука здоровья. – 2002. №5. – С. 23 – 24.
3. Грэндин Т., Скариано М. Отворяя двери надежды. Мой опыт преодоления аутизма / Пер. с англ. Н. Л. Холмогоровой. – Москва., 1999.
4. Детский аутизм. Хрестоматия: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед., психол. и мед. учеб. заведений / Сост. Л. М. Шипицына. – Санкт-Петербург, 2001.
5. Иванов Е. С., Демьянчук Л. Н., Демьянчук Р. В. Детский аутизм: диагностика и коррекция. – Санкт-Петербург, 2004.
6. Лебединская К. С., Никольская О. С. Диагностика раннего детского аутизма. – Москва, 1991.
7. Лютова Е. К., Молина Г. Б. Шпаргалка для взрослых: Психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутистичными детьми. – Москва, 2000.
8. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутистичный ребенок: Пути помощи. – Москва, 1997.
9. Максимова Е. В. Уровни общения. Причины возникновения раннего аутизма и его коррекция на основе теории Н.А. Бернштейна / Е. В. Максимова – М. :Издательство «Диалог-МИФИ», 2008. – 288 с.
10. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник, 2006. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. – 110 с.
11. Питерс Т. Аутизм: от теоретического понимания к педагогическому воздействию: книга для педагогов-дефектологов / Пер. с англ. М. М. Щербаковой; Под науч. ред. Л. М. Шипицыной, Д. Н. Исаева. – Москва, 2002.
12. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: – ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ» - 2010.
13. Романчук О. Розлади спектру аутизму в запитаннях та відповідях / Олег Романчук – Львів : Колесо, 2010. – 168 с.
14. Романчук О. Дорога любові. – Львів, 2001.
15. Скрипник Т. В. Інтеграційний літній табір: простір розвитку дітей з аутизмом / Т. В. Скрипник, Г. М. Хворова, Г. Г. Смоляр. – К.: ПВП «Задруга», 2007. – 96 с.

Тема 13. Особливості дизонтогенезу за типом дисгармонії

- Розритите особливості розвитку дитини за типом дисгармонії.
- Дайте визначення поняттю психопатії та проаналізувати етіологічні чинники психопатій. Схарактеризуйте окремі форми психопатії (психопатії збудливого, істеричного, паранояльного, гальмівного, шизоїдного, нестійкого типів).
- Поняття про компенсацію та декомпенсацію як про загальні механізми динаміки психопатій.
- Що являють собою характерологічні та патохарактерологічні реакції. Яка відмінність між ними?
- Які характерологічні та патохарактерологічні реакції спостерігаються переважно в дитячому віці?
- Які характерологічні та патохарактерологічні реакції властиві підліткам?
- Визначте засади успішної профілактики патохарактерологічних реакцій.
- Проаналізуйте етіологію та патогенез патологічного формування особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтернативні методи профілактики негативних соціальних явищ серед молоді / [Процек О.Г., Юсумбелі М.Р., Очерedyкo O.M., Шаповал O.M.] // Вісник Вінницького державного медичного університету. - 2001.- № 2. - С. 572-573.
2. Бадмаев С.А. Психологическая коррекция отклоняющегося поведения школьников / С.А. Бадмаев. - М.:Изд-во Магистр, 1999. - 95 с.
3. Белінська І.А. Психологічні типи відхилень у розвитку особистості підлітків з алкогольно-залежної сім'ї: автореф дис. на здобуття наук. ступеня канд.псих. наук / І.А. Белінська. - К., 2000. - 18 с.
4. Винов В.Н. Особенности детей с признаками дезадаптации / В.Н. Винов. - М.: Знание, 1991. - С. 20-21.
5. Власова Т. А. Дети с отклонениями в развитии [Текст] // Т.А. Власова, М.С.Певзнер.— М.: Просвещение, 1973.-С.59-114.
6. Ганнушкин П.Б. Клиника психопатий: их статика, динамика и систематика // Ганнушкин, "Избранные труды". — М.,1964.-С68-94.
7. Глибоковських С.В. Психолого-педагогічна корекція девіантної поведінки у підлітків / С.В. Глибоковських // Вісник Вінницького державного медичного університету. - № 8 (1). -2004. - С. 243-245.
8. Исаев Д.Н. Психосоматическая медицина детского возраста / Д.Н. Исаев. - СПб.: Специальная литература,1996. - 454 с.

Тема 14. Особливості психофізіологічного розвитку дитини з синдромом ГРДУ (гіперкінетичним синдромом)

- Дайте загальне поняття про гіперкінетичний розлад (ГРДУ).
- Розкрийте етіологічні фактори виникнення ГРДУ.
- Які функції виконує лобна кора великих півкуль головного мозку відносно поведінки людини?
- Проаналізуйте симптоматику ГРДУ, яка пов'язана з розладами діяльності кори великих півкуль (розлад імпульс-контролю; розлад прогнозування, планування та самоорганізації поведінки; розлад контролю уваги та аналізу інформації; розлад контролю емоцій; розлад контролю над власною руховою активністю, регулюванням процесів збудження/гальмування, розлад регуляції емоцій)
- Проаналізуйте, з якими факторами пов'язані труднощі діагностики ГРДУ; розвінчайте найбільш поширені міфи про цей розлад.
- Виокреміть основні діагностичні критерії встановлення діагнозу ГРДУ.
- Завдання для самостійної роботи: «Психодіагностичний інструментарій уточнення діагнозу ГРДУ», «Гендерні особливості та вікова динаміка гіперкінетичного розладу», «Моделі допомоги дитині з ГРДУ», «Основні засади допомоги сім'ям з дитиною, яка страждає на ГРДУ», «Допомога дитині з гіперкінетичним синдромом в умовах інклюзивного навчання в загальноосвітній школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брызгунов И.П., Касатикова Е.В. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях. – М.: Издательство института Психотерапии, 2002.
2. Брызгунов И.П., Касатикова Е.В. Дефицит внимания с гиперактивностью у детей. – М.: Медпрактика-М, 2002.
3. Заваденко Н.Н. Гиперактивность и дефицит внимания в детском возрасте. — М.: Издательский центр «Академия», 2005.
4. Заваденко Н.Н. Как понять ребенка: дети с гиперактивностью и дефицитом внимания. – М.: Школа-Пресс, 2001.

5. Заваденко Н.Н., Суворинова Н.Ю., Румянцева М.В. Гиперактивность с дефицитом внимания: факторы риска, возрастная динамика, особенности диагностики. – Дефектология, 2003.
6. Моница Г.Б., Лютова-Робертс Е.К., Чутко Л.С. Гиперактивные дети. Психолого-педагогическая коррекция. – СПб.: Речь, 2007.
7. Мурашова Е.В. Дети-«тюфяки» и дети-«катастрофы». Гиподинамический и гипердинамический синдром. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004.
8. Рассел А. Баркли, Кристина М. Бентон. Ваш непослушный ребенок. – СПб.: Питер, 2004.
9. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей.
10. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения / А.Л. Сиротюк. – Москва: Сфера, 2003. – 288с.
11. Ферт О. Обдаровані діти з ГРДУ: позитивні сторони та складності у навчанні / О.Ферт // Креативність і творчість. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К., 2009. – Темат. вип. № 1. – С. 144–147.
12. Ферт О. Організація середовища та ефективної роботи у класній кімнаті для учнів з ГРДУ / О.Ферт // Дефектологія. – 2009. – Вип. 3. – С. 15–18.
13. Ферт О. Психолого-педагогічні умови підготовки фахівців до роботи з гіперактивними учнями в системі загальноосвітніх закладів України / О.Ферт // Вища освіта України. – К., 2008. – Т. II (9). – С. 572–577.
14. Ферт О. Розвиток соціальних навичок дитини з ГРДУ в колективі однолітків / Ольга Ферт // Rozwój polskiej i ukraińskiej teorii i praktyki pedagogicznej na przestrzeni XIX–XXI wieku. Т. 3. Dziecko w teorii i praktyce pedagogicznej. Розвиток польської та української освіти і педагогічної думки (XIX–XX ст.). Т.3. Дитина в педагогічній теорії і практиці. Publikacja sfinansowana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Oficyna Wydawnicza ATUT / red. Anna Haratyk, Iryna Myshchysyn. – Wrocław : Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2014. – S 161–169.

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	немає	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Спеціальна психологія як галузь наукового знання	1
2	Історія розвитку спеціальної психології	1
3	Загальна характеристика розладів психофізичного розвитку та їх причини	2
4	Діагностика відхилень у психофізичному розвитку	2
5	Психологічний супровід людей з обмеженими можливостями, напрямки виховання і навчання ДЗОП	2
6	Психологічні особливості дитини з порушеннями слуху	2
7	Особливості розвитку, навчання і виховання дитини з вадами зору	2
8	Особливості розвитку, навчання та виховання особистості з вадами мовлення	2

9	Особливості розвитку, навчання та виховання дитини з вадами опорно-рухового апарату	2
10	Психологічні особливості дітей із розумовою відсталістю (стійкий тотальний недорозвиток) та пошкодженим психічним розвитком	2
11	Психофізичний розвиток дітей із затримкою психічного розвитку	2
12	Особливості дизонтогенезу за типом спотвореного розвитку. Аутизм	2
13	Особливості дизонтогенезу за типом дисгармонії	2
14	Особливості психофізіологічного розвитку дитини з синдромом ГРДУ (гіперкенетичним синдромом)	2
	Разом	26

Завдання до самостійної роботи:

- 1) підготовка до семінарських занять,
- 2) опрацювання та інтерпретація результатів практичної роботи,
- 3) виконання індивідуального завдання
- 4) підготовка до модульних робіт,
- 5) підготовка до іспиту.

9. Індивідуальне навчально - дослідне завдання (в межах самостійної роботи протягом семестру)

Різновиди індивідуальних завдань*:

1) Реферат – робота передбачає огляд та аналіз літературних джерел з певної проблематики, має містити власну думку автора.

Приблизна тематика рефератів:

1. Межі компенсації для різних форм порушеного розвитку
2. Сучасний стан розвитку спеціальної психології в зарубіжних країнах
3. Функції психолога у розвитку слухового сприймання та розвитку мовлення учнів з вадами слуху
4. Етико-психологічні засади спілкування з особами із вадами слуху
5. Психологічні бар'єри у міжособистісній взаємодії зрячих та осіб із вадами зору
6. Психічний розвиток сліпоглухонімої дитини
7. Елективний мутизм. Причини, особливості. Шляхи допомоги.
8. Особливості психологічної роботи з дитиною із заїканням. Поради батькам та педагогам
9. Особливості спілкування психолога з батьками дітей-аутистів.
10. Техніки ,які застосовуються під час терапії сенсорних розладів дітей-аутистів.

* Під час семестру студент може виконати одне завдання за власним вибором. Теми розподіляються між студентами за індивідуальним вибором, але надалі за кожним студентом закріплюється обрана тема. Теми не можуть повторюватися у різних студентів. Студент може виконувати індивідуальне завдання, розробляючи власну тему, яка попередньо має бути узгоджена із викладачем.

11. Особливості роботи з аутистичною дитиною за методом Шоплера.
12. Застосування програми ТЕАССН для адаптації аутистичних дітей?
13. Застосування методу відео тренінгу для допомоги родинам аутистичних дітей?
14. Психолого-педагогічний супровід аутистичної дитини в інклюзивному класі.
Загальні положення та досвід роботи.
15. Метод підтримувальної комунікації як метод налагодження продуктивної взаємодії з дітьми-аутистами;
16. Психодіагностичний інструментарій уточнення діагнозу ГРДУ
17. PECS (Picture Exchange Communication System) – альтернативна система комунікації з дітьми з розладами аутистичного спектру.
18. Гендерні особливості та вікова динаміка гіперкінетичного розладу», «Моделі допомоги дитині з ГРДУ,
19. Основні засади допомоги сім'ям з дитиною, яка страждає на ГРДУ,
20. Допомога дитині з гіперкінетичним синдромом в умовах інклюзивного навчання в загальноосвітній школі

Вимоги до написання та презентації реферату: обсяг – не менше 7 сторінок друкованого тексту на папері формату А4, (не менше 10 сторінок рукопису). Шрифт - Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервал. Поля: 2*2*2*2, Титульна сторінка, список літературних джерел – не менше 3 посилань. Робота має містити практичні приклади розладів, які розглядаються. Реферат презентується на практичному занятті, доповідь ілюструється презентацією, виконаною у програмі Power Point.

Оцінювання – 10б (4б – зміст; 2б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – доповідь, презентація).

2) Аналіз клінічного випадку: даний вид роботи передбачає аналіз описаного у науковому джерелі реального клінічного випадку, що включає в себе: анамнез, історію хвороби, психічний статус хворого, скарги під час звернення, постановку діагнозу. Аналізуючи випадок необхідно:

- Виділити основні чинники (причини) патологічного розвитку, обґрунтувати свою думку;
- Проаналізувати структуру дефекту (порушень);
- Простежити за динамікою (розвитком та трансформацією) патологічних симптомів;
- Виділити чинники та умови, за яких розгорталася яскрава патологічна симптоматика;
- Виділити чинники та умови, за яких спостерігалася позитивна динаміка;
- Сформулювати заключення та психологічні рекомендації щодо корекції порушень;

Вимоги до виконання та презентації: обсяг – не менше 5 сторінок друкованого тексту на папері формату А4, (не менше 6 сторінок рукопису). Шрифт - Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервал. Поля: 2*2*2*2, Титульна сторінка, літературне джерело, з якого був взятий клінічний випадок. Індивідуальне завдання презентується на практичному занятті, доповідь ілюструється презентацією, виконаною у програмі Power Point.

Оцінювання – 10б (5б – зміст; 1б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – презентація).

3) Психологічний аналіз художнього твору чи наукової монографії– вид роботи, який передбачає аналіз проблематики порушеного розвитку, яка висвітлюється автором. Аналіз передбачає психологічну характеристику героїв, які мають проблеми у розвитку, труднощі, з якими герої зустрічалися на своєму життєвому шляху, шляхи подолання труднощів, шляхи компенсації вад розвитку тощо.

Приклади художніх творів для аналізу*:

1. Черемнова Т., Трава, пробившая асфальт;
2. Скороходова О. «Як я сприймаю й уявляю навколишній світ»
3. Глейцман М., Болтушка;
4. Гальего Рубен Давид Гонсалес, Белое на черном;
5. Пиколт Дж., Хрупкая душа;
6. Сафран Фоер Дж., Жутко громко и запрительно близко

Вимоги: обсяг – не менше 7 сторінок друкованого тексту на папері формату А4, (не менше 10 сторінок рукопису). Шрифт - Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервал. Поля: 2*2*2*2.

Оцінювання – 10б (5б – зміст; 1б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – доповідь, презентація).

4) Психологічний аналіз кінострічки– вид роботи, який передбачає аналіз проблематики порушеного розвитку, яка висвітлюється у кінострічці. Аналіз передбачає психологічну характеристику героїв, які мають проблеми у розвитку, труднощі, з якими герої зустрічалися на своєму життєвому шляху, шляхи подолання труднощів, шляхи компенсації вад розвитку тощо.

Приклади кінострічок для аналізу*:

1. Майбутнє інвалідів (Ограниченное будущее), Німеччина (1971);
2. Людина, яка сміється, Франція (2012);
3. Бен Ікс, Бельгія (2017);

* Студент може самостійно обирати художній твір для аналізу, попередньо узгодивши з викладачем

* Студент може самостійно обирати фільм для аналізу, попередньо узгодивши з викладачем

4. Людина дощу, США (1988);
5. Адам, США (2009).

Вимоги: обсяг – не менше 7 сторінок друкованого тексту на папері формату А4, (не менше 10 сторінок рукопису). Шрифт - Times New Roman, 14 кегль, 1,5 інтервал. Поля: 2*2*2*2.

Оцінювання – 10б (5б – зміст; 1б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – доповідь, презентація).

10. Методи навчання

- 1) За джерелом інформації:
 - Словесні: лекція, пояснення, розповідь, бесіда.
 - Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
 - Практичні: вправи, аналіз клінічних описів
- 2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.
- 3) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з першоджерелом; виконання індивідуальних навчальних проектів.
- 4) Оцінювання: протягом вивчення дисципліни (відповідно до розкладу занять і графіку модульного контролю):
 - методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, колоквіум.
 - методи письмового контролю: модульне письмове опитування; підсумкове письмове тестування, есе;
 - методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

11. Методи контролю

Орієнтовні питання для підсумкового контролю та зразки тестів.

1. Предмет та завдання спеціальної психології.
2. Галузі спеціальної психології.
3. Міжпредметні зв'язки спеціальної психології з іншими науками.
4. Історія розвитку спеціальної психології в Європі, США, Росії.
5. Історичні етапи розвитку спеціальної психології в Україні.
6. Діяльність Лікарсько-педагогічного інституту (м. Київ) під керівництвом І.О. Сікорського.
7. Внесок Л.С. Виготського у розробку дефектології та спеціальної психології.
8. Внесок І.О. Соколянського у розвиток тифлосурдопедагогіки.
9. Сучасна проблематика спеціальної психології в Україні.
10. Сучасний етап розвитку спеціальної психології: від ізоляції до інтеграції та інклюзії. Досягнення та пріоритети.
11. Процес компенсації та резервні можливості вищої нервової діяльності.
12. Розуміння компенсації на різних рівнях (біологічному, психологічному, психо-соціальному, соціальному);
13. Поняття «зона актуального розвитку», «зона найближчого розвитку».
14. Розуміння норми та аномалії у психофізичному розвитку особистості.
15. Умови нормального розвитку за О.Р. Лурією.
16. Складна структура дефекту.
17. Перетворення «мінусу» дефекту в «плюс» компенсації.

18. Основні параметри аналізу та основні форми дизонтогенезу (за Ушаковим, ковальовим; за Лебединським).
19. Закономірності дизонтогенезу (загальні, модально-специфічні, модально неспецифічні).
20. Критичні періоди та чинники порушення психофізичного розвитку (внутрішньоутробний період, пологи, критичні періоди новонародженого). Ендогенні (хромосомні та генні аберації), екзогенні (фізичні, хіміко-біологічні) чинники порушення внутрішньоутробного розвитку.
21. Чинники, пов'язані із протіканням пологів (передчасні або протерміновані пологи; затяжні чи стрімкі пологи, загалом – ускладненні, довгий безводний період під час пологів, пологові травми- ішемія, гіпоксія, ішемічно-гіпоксичне ураження ЦНС тощо).
22. Чинники, пов'язані з періодом раннього дитинства: хвороби, перенесенні в ранньому дитинстві (менінгіт, енцефаліт, кір, скарлатина тощо); інтоксикації, зокрема, лікарськими препаратами; травматичні ураження, зокрема, черепно-мозкові травми, пухлинні процеси, хронічні соматичні захворювання.
23. Психосоціальні – психологічні та чинники найближчого соціального оточення, які можуть ускладнювати порушений розвиток.
24. Принципи психологічної діагностики дітей з особливими потребами (Виготський, Рубінштейн, Волков, Козьявкін).
25. Методи психологічної діагностики дітей з особливими потребами (спостереження, опитування, метод катанестичної бесіди, експеримент, тестування, аналіз продуктів діяльності).
26. Вимоги до складання психолого-педагогічного заключення та основні його складові.
27. Організація діагностичної роботи в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК)
28. Поняття «інвалід», «інвалідність», параметри оцінки ступеня інвалідизації людини.
29. Бар'єри, які ставить перед людиною інвалідність.
30. Моделі реабілітації людей з особливими потребами (медична, соціальна, політична, модель «культурного плюралізму»).
31. Психологічний супровід ДЗОП. Основні напрямки виховання і навчання дітей з особливими потребами.
32. Причини порушення слуху. Класифікація порушень слуху, групи осіб з вадами слуху.
33. Закономірності психічного розвитку глухих і слабочуючих дітей.
34. Особливості психофізичного розвитку осіб з вадами слуху (порушення моторики, перцептивні особливості, особливості уваги, пам'яті, мовлення, інтелектуальної сфери, емоційно-вольової сфери, особистісні особливості, особливості міжособистісних взаємин).
35. Складні форми порушень у дітей з вадами слуху (комбіновані вади із порушеннями зору, ЗПР, РВ, ДЦП, порушенням поведінки, порушенням мовлення).
36. Засади корекційно-розвивальної роботи із дітьми, які мають вади слуху.
37. Психологічні особливості формування мовлення глухих та слабочуючих дітей
38. Класифікація порушень зорової функції та причини її виникнення.
39. Закономірності психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
40. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами зору.
41. Компенсаторні можливості. дітей з вадами зору
42. Соціально-психологічна адаптація дітей з порушеннями зору.

43. Чинники порушення мовлення та класифікації мовленнєвих вад (види усних мовленнєвих порушень, види письмових мовленнєвих порушень).
44. Особливості психофізичного розвитку дітей з вадами мовлення.
45. Супровід дитини з вадами мовлення. Корекція мовленнєвих і немовленнєвих порушень у дітей з вадами мовлення.
46. Використання ігор у корекційній роботі із дітьми з вадами мовлення.
47. Етіологія вад ОРА та категорії дітей з важкими порушеннями опорно-рухового апарату.
48. Особливості психофізичного розвитку осіб з порушенням опорно-рухового апарату.
49. Особливості психофізичного розвитку дитини з ДЦП.
50. Бар'єри у спілкуванні, які виникають у дітей з вадами ОРА.
51. Поняття розумової відсталості, основні діагностичні ознаки, диференційна діагностика з іншими видами дизонтогенезу.
52. Класифікації розумової відсталості (клініко-генетична, за рівнями прояву, форми недорозвитку за клініко-патогенетичними критеріями М. Певзнер).
53. Особливості психофізичного розвитку розумово відсталої дитини.
54. Сутність і зміст поняття «затримка психічного розвитку», фактори ЗПР дитини.
55. Класифікація форм затримки психічного розвитку та її рівнів. Особливості психофізичного розвитку дітей зі ЗПР.
56. Основні способи корекції і реабілітації дітей із ЗПР.
57. Проблеми психолого-педагогічного супроводу дітей із ЗПР.
58. Історичні аспекти становлення теорії аутизму.
59. Етіологія розладів аутичного спектру.
60. Класифікація аутизму в системі МКХ-10. Діагностичні критерії аутизму.
61. Рання діагностика аутизму.
62. Особливості психофізичного розвитку аутистичних дітей.
63. Складання індивідуальної програми розвитку аутистичної дитини.
64. Засади психологічної роботи з батьками аутистичної дитини.
65. Особливості корекційної роботи з аутистичною дитиною.
66. Техніки, які застосовуються під час терапії сенсорних розладів дітей-аутистів.
67. Особливості роботи з аутистичною дитиною за методом Шоплера.
68. Застосування програми ТЕАССН для адаптації аутистичних дітей.
69. Застосування методу відео тренінгу для допомоги родинам аутистичних дітей.
70. Психолого-педагогічний супровід аутистичної дитини в інклюзивному класі. Загальні положення та досвід роботи. Метод підтримувальної комунікації як метод налагодження продуктивної взаємодії з дітьми-аутистами; PECS (Picture Exchange Communication System) – альтернативна система комунікації з дітьми з розладами аутистичного спектру.
71. Поняття про психопатію. Фактори виникнення та розвитку психопатій.
72. Характеристика окремих форм психопатій (збудливий, істеричний, паранояльний, нестійкий, шизоїдний, гальмівний, мозаїчний тип).
73. Механізми динаміки психопатій (компенсація, декомпенсація).
74. Психопатичні реакції, чинники виникнення та психопрофілактика.
75. Розлади потягів при психопатіях.
76. Патологічне формування особистості, невропатії та відхилення від темпу сексуального розвитку.
77. Поняття про ГРДУ як про нейропсихіатричний розлад.
78. Чинники виникнення ГРДУ.

79. Патогенез та симптоматика ГРДУ.
80. Функції лобної кори великих півкуль головного мозку.
81. Симптоми ГРДУ, пов'язані з недостатньою зрілістю лобної кори розлад імпульс-контролю; розлад прогнозування, планування та самоорганізації поведінки; розлад контролю уваги та аналізу інформації; розлад контролю емоцій; розлад контролю над власною руховою активністю, регулюванням процесів збудження/гальмування, розлад контролю емоцій.
82. Вікова динаміка ГРДУ.
83. Діагностика ГРДУ . Труднощі діагностики ГРДУ. Особливості проведення діагностичного обстеження. Діагностичні критерії ГРДУ за системою DSM-1V. Коморбідні розлади супутні до ГРДУ та вірогідні механізми їхнього виникнення.
84. Диференційна діагностика при ГРДУ.
85. Моделі допомоги дітям з синдромом ГРДУ.
86. Супровід сімей із дітьми, які страждають на синдром ГРДУ.
87. Супровід дитини з ГРДУ в системі інклюзивної освіти в загальній школі.

Питання для поточного контролю.

Змістовий модуль 1: питання 1-31;

Змістовий модуль 2. : питання 32-50;

Змістовий модуль 2. питання 51-87.

Зразки тестових завдань:

1. Назвіть рівні протікання компенсаторних процесів:
 - а) нижчий, середній, високий, недостатній;
 - б) біологічний, психологічний, психо-соціальний, економічний;
 - в) адекватний, неадекватний, достатній;
 - г) біологічний, психологічний, психо-соціальний, соціальний;**
 - д) жодна відповідь не є правильною.

2. Назвіть вченого, який намагався обґрунтувати гіпотезу про те, що основна причина ідіотії полягає у порушенні сенсорних функцій, від так, розвиток сенсорики має бути необхідною та первинною ланкою у системі медико-педагогічного втручання при ідіотії:
 - а) Ж.Е. Ескіроль;
 - б) Ф. Пінель;
 - в) Ж. Ітар;**
 - г) Е. Крепелін;
 - д) жодна відповідь не є правильною.

3. Ранній час ушкодження в онтогенезі, дифузні ураження незрілого мозку внаслідок внутрішньоутробних, родових і ранніх постнатальних впливів, домінування явищ ретардації в асинхронії розвитку, найбільше відставання у розвитку простежується за шкалою інтелекту, комунікації – це є характерні ознаки наступної варіації дизонтогенезу:
 - а) затримка психічного розвитку;
 - б) пошкоджений розвиток;
 - в) стійкий тотальний недорозвиток;**
 - г) спотворений розвиток;
 - д) дефіцитарний розвиток;
 - е) жодна відповідь не є правильною.

4. В осіб з розладами аутистичного спектру наявні вроджені перцептивні чи когнітивні порушення, що унеможливають їхнє нормальне спілкування та взаємодію з іншими. Такий погляд на проблему аутизму пропонує теорія:

- а) емоційно-когнітивного функціонування (теорія розуму);
- б) біологічної обумовленості розладів;
- в) імунологічна концепція;
- г) класична «Канерівська» теорія;
- д) соціокультурна теорія;
- е) жодна відповідь не є правильною.

Оцінювання семінарських занять За одне семінарське заняття студент може максимально отримати 2 бали (див. табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл балів за семінарські заняття

Вимоги	Бали
Повна відповідь, не заглядаючи у конспект (підручник)	1
Повна відповідь, заглядаючи у конспект (підручник); неповна відповідь; доповнення	0,5
Неправильна відповідь	0
Участь у груповій роботі, ознайомлення із психодіагностичними методиками діагностики емоційно-вольової сфери, ознайомлення з методами регуляції емоційно-вольової сфери.	1

Максимально за семінарські заняття студенти упродовж семестру можуть отримати **28 балів**.

Оцінювання змістових модулів. Тести складаються на основі питань відповідних тем. Правильна відповідь за кожне тестове питання оцінюється в один бал. Модулі складають у модульний тиждень під час семінарських занять викладачеві, який проводить заняття. За кожен модуль студенти можуть максимально набрати 12 балів. У підсумку виводиться середнє арифметичне за три модулі. У підсумку за семестр студенти за тестові завдання можуть максимально отримати **12 балів**.

Оцінювання індивідуальної роботи:

Реферат - 10б (4б – зміст; 2б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – доповідь, презентація);

Аналіз клінічного випадку - – 10б (5б – зміст; 1б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – презентація);

Психологічний аналіз художнього твору чи наукової монографії 10б (5б – зміст; 1б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – доповідь, презентація);

Психологічний аналіз кінострічки - 10б (5б – зміст; 1б – оформлення, відповідне до вимог; 4б – доповідь, презентація).

12. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумкови й тест (екзамен)	Сум а	
Змістовий модуль 1					Зміст. модуль 2				Змістовий модуль 3							
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т1 0	Т1 1	Т1 2	Т1 3	Т1 4	50	100
2	2	4	2	6	2	2	2	6	2	2	2	2	14			

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою (для екзаменів і заліків).

- максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни, яка завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів, на екзамені – 50 балів;
- при оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	За національною шкалою		
		Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік	
A	90 – 100	5	<i>Відмінно</i>	Зараховано
B	81-89	4	<i>Дуже добре</i>	
C	71-80		<i>Добре</i>	
D	61-70	3	<i>Задовільно</i>	
E	51-60		<i>Достатньо</i>	

13. Методичне забезпечення

15. *Андрейко Б.В.* Програма лекційних та практичних занять з дисципліни „Спеціальна психологія”.

16. Рекомендована література

- Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія / К. О. Островська. – Львів : «Тріада плюс», 2012 – 520 с.
- Островська К.О. Формування соціальних компетенцій у дітей з розладами спектра аутизму. Розділ колективної монографії «Психологія професійної безпеки технології конструктивного самозбереження особистості» / за ред. Ж.Вірної. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С.578-587.
- Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. — К.: Університет «Україна», 2010. – № 7(9). – 561 с.
- Айзенберг Б. И., Кузнецова Л. В. Психокоррекционная работа с детьми, имеющими нарушения психического развития: Психотерапия в дефектологии. - М., 1992.
- Астапов В.М. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии.- М.,1994.
- Богданова Т.Г. Сурдопсихология [Текст] / Т. Г. Богданова. – М.: Академия, 2002. – С.54-67.
- Боскіс Р.М. Глухі та слабочуючі діти / Р.М.Боскіс. - М., 1963. - 345с.
- Власова Т.А., Певзнер М.С. О детях с отклонениями в развитии.- М.: Просвещение, 1973.
- Выготский Л. С. Основы дефектологии // Собр. соч.: В 6 т. - М., 1983. - Т. 5.
- Гошовська Д.Т. Спеціальна психологія та методика педагогічно корекційного тренінгу: [навчально-методичний посібник] / Д.Т.Гошовська. - Луцьк, 2011. - 265с.

- Діти з затримкою психічного розвитку та їх навчання: Навчальний посібник для педагогів і шкільних психологів: [Текст] / Т.Д. Ляшенко, Н.А. Бастун, Т.В.Сак. — К.:ІЗМН, 1997. — 128 с.
- Дети с нарушениями развития: Хрестоматия: [Текст] / Сост. В.М. Астапов. — М., 1995.- С.34-158.
- Лапшин В. А., Пузанов Б. П. Основы дефектологии: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов. — М.: Просвещение, 1991. — 143 с.
- Лебединский В. В. Нарушения психического развития у детей. — М., 1985.
- Лифанова Т.М. Выготский Л.С. Проблемы дефектологии / Т.М. Лифанова // Жизнь и творчество Л.С. Выготского: сб. — М., 1995. — С. 7-18.
- Лубовский В.И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей: [Текст] / В.И.Лубовский. — М., 1989. —С.87-94.
- Лубовский В.И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей //Дефектология.- 1971. № 6. С. 15–19.
- Лурия А. Р. Умственно отсталый ребенок:[Текст] / А.Р.Лурия. — М., 1960. —С.67-78.
- Мэш Э. Детская патопсихология. Нарушения психики ребенка[Текст] / Э .Мэш, Д.Вольф. — СПб., 2003.-342с.
- Никуленко Т. Г. Коррекционная педагогика: учеб.пособие для вузов — М.: Феникс, 2006. — 382 с.
- Основи дефектології : навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / [І. М.Маруненко, В. І. Бобрицька, Є. О Неведомька, З.Ф. Сіверс]; КМПУ ім. Б. Д. Грінченка. - Вид. 2-е,стереотип.— Київ, 2006. — 144 с.
- Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги. Навчальний посібник, 2006. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. — 110 с.
- Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития [Текст] /Сост. и общ. ред. В.М Астапова, Ю.В. Микадзе. — СПб.: Питер, 2001.-С.56-75.
- Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А.А. — К.: — ТОВ ВПЦ «Літопис –ХХ» - 2010.
- Синьов В. М., Кобернік Г. М. Основы дефектології: навч. посібник. — К.: Вища шк.,1994. — 143 с.
- Синьова Є.П. Тифлопсихологія. Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору [Текст] / Є.П. Синьова— К., 2008. — 365 с.
- Сорокин В.М. Специальная психология: [Текст] / В.М.Сорокин. — СПб. 2003.

Додаткова:

- Вісник проекту інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні. — Жовтень 2009—лютий 2010. — С. 23.
- Выготский Л. С. Принципы воспитания физически дефективных детей / Л.С. Выготский // Основы дефектологии. — СПб. ; М. : —Лань, 2003. — С.60–81.
- Бондар Є.О. Виховання осіб з психофізичними вадами як соціальна проблема / Є.О. Бондар // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. пр. — К.: Університет "Україна", 2004.
- Бондар В.І., Золотоверх. Історія олігофренопедагогіки: Підручник. — К.: Знання, 2007. — 375 с.
- Бондар В.І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: Навч. посіб. — К.: Наш час, 2005. — 176 с.
- Головчиц Л.А. Дошкольная сурдопедагогика /Л.А.Головчиц. — М.: ВЛАДОС, 2001.
- Гудонис В.П. Здоровье как необходимое основание детства // Мир психологии, -М., 2000. - № 1. -С. 109–121.

- Даніелс Е. Р. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів / Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд. – Львів, 2000. –255 с.
- Данілавічюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному класі : навч.-метод. посіб. / Е. А. Данілавічюте, С. В. Литовченко. – К. : Видавн. група—А.С.К.І, 2012. – 360 с. – (Серія —Інклюзивна освіта).
- Єфіменко Н. І.П.Соколянський: віхи життя і педагогічної творчості // Дефектологія. – 1998. – №3. – 52 – 55 С.
- И. А. Соколянский (к 100-летию со дня рождения)//Дефектология.- 1989.- № 2.- С. 71.
- Соколянський Іван Опанасович (1889-1960) – засновник вітчизняної педагогіки сліпоглухонімих (тифлосурдопедагогіки) // Педагогічна Харківщина.Довідник. Харків, 1997. С. 130-131.
- Інвалідність та суспільство : навч.-метод. посібник. – К., 2012. –216 с.
- Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренко В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. — 100 с.
- Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Хеппелер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД–ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
- Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., — К.: 2007. — 128 с.
- Ковальов В. В. Семіотика й діагностика психічних захворювань у дітей і підлітків: [Текст] / В.В.Ковальов. – М., 1985. —С.48-61.
- Козьявкин В.И. Основы клинической реабилитационной диагностики [Текст] / В.И.Козьявкин. – К.,1999.
- Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи / А. А. Колупаєва. – К. : —Самміт-книга, 2000. –269 с.
- Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. – К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.
- Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю // Резолюція Генеральної
- Асамблеї ООН. – 2009. – № 61/106.
- Конституційний закон Канади 1982 року. Канадська Хартія прав і свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdp.org.ua/legislation/bills-foreign/279-49-14>
- Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, від 1 лютого 2011 року N 2952-VI, від 19 вересня 2013 року № 586-VII, від 21 лютого 2014 року № 742-VII. Сайт —Ліга закон|| // [Електронний ресурс]/ Режим доступу—http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/Z960254k.html
- Корекційна педагогіка та спеціальна психологія / відп. ред. В. М. Синьов. –К. : НПУ, 2005. – С. 3–23.
- Корольова І.В. Діагностика та корекція порушень слухової функції у дітей раннього віку / І.В. Корольова – СПб., 2005. – 288 с
- Критерії оцінювання досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. Довідник науково-дослідницької лабораторії інклюзивної освіти. / Упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В., Яценюк Л.І. – Рівне: РОППО, 2012. –330с.
- Лозовацкая Н. В. Особенности развития личности школьников с нарушенным слухом / Н. В. Лозовацкая // Вопросы теории и практики сурдопедагогике / Моск. гос. открытый пед. Ун-т. -2000. – Вып. 1. – С. 44-51.

- Лорман Т. Інклюзивна освіта : практ. посіб. Проект інклюзивна освіта
- для дітей з особливими потребами в Україні / Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві. – К., 2010. – 295 с.
- Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929 – 1941) / В.І.Марочко, Г.Хілліг. – К.: Наук, світ, 2003. – 302 с.
- Маслова Ю.А. Особенности смысловой сферы старшекласников в условиях интерната для глухих и слабослышащих: Автореф. дисс.... канд. психол. наук. –Ростов на/Д.: 2008.
- Михаленкова И. А. Практикум по психологи детей с нарушением слуха / Ида Антоновна Михаленкова – СПб.: Речь, 2006. – 96 с.
- Мюллер-Хилл Б. Генетика человека и массовые убийства [Электронный ресурс] // Человек. — 1997. — № 4. — Режим доступа: <http://vivovoco.rsl.ru/vv/papers/men/mulhill.htm>.
- Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / Н. М. Синьов, А. Г. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6–10.
- Обухова Т.І. Вплив порушення слуху на психічний розвиток дитини / Т.І.Обухова // Дошкільне виховання аномальних дітей / під ред.Л.П.Носкової.- М, 1993
- Обучение детей с нарушениями интеллектуального развития (олигофренопедагогика) / под ред. Б.П. Пузанова. – 2-е изд. стереот. – М. :Академия, 2006. – 250 с.
- Обучение детей с проблемами в развитии в разных странах мира: Хрестоматия / Сост. Л. М. Шипицина. – СПб., 1997.
- Петрюк П. Т., Петрюк А. П. Психиатрия при нацизме: насильственная стерилизация душевнобольных и других лиц. Сообщение 2 // Психічне здоров'я. — 2011. — № 1. — С. 54–62.
- Преображенский Б.С. Особенности развития мышления у детей с нарушением слуха / Б.С. Преображенский Б.С. і Л. У. Нейман. – М.: ВЛАДОС,2006.
- П'ятакова Г. Модель допомоги дитині з ГРДУ в сім'ї та школі / Галина П'ятакова, Ольга Ферт // Rozwój polskiej i ukraińskiej teorii i praktyki pedagogicznej na przestrzeni XIX–XXI wieku. T. 3. Dziecko w teorii i praktyce pedagogicznej. Rozwitek польської та української освіти і педагогічної думки (XIX-XX ст.). Т.3. Дитина в педагогічній теорії і практиці. Publikacja sfinansowana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Oficyna Wydawnicza ATUT / red. Anna Haratyk, Iryna Myshchyslyn. – Wrocław : Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2014. – S. 171–182.
- Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: лист МОНМС № 1/9-384 від 18.05.12р. [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства освіти і науки – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/
- Про реабілітацію інвалідів України. № 2961- IV (від 06.10.2005) : закон України [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
- Про затвердження плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки: Наказ 22 МОН № 855 від 11.09.09р. [Електронний ресурс]// Сайт Міністерства освіти і науки – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828/
- Рау М. Ю. Развитие уяви глухих дітей засобами образотворчої діяльності // Дефектологія. – 1984. – № 5.
- Речицкая Е.Г., Пархалина Е.В. Готовность слабослышащих детей школьного возраста к обучению в школе / Речицкая Е.Г., Пархалина Е.В. – М.: ВЛАДОС, 2000.
- Речицкая Б. Р., Сашкова Е.А. Развитие творческого уяви молодших школярів за умов нормального і порушеного слуху. – М., 1999

- Рожко О.М. Социально-психологические условия адаптации студентов с нарушениями слуха в техническом вузе обычного типа: Дисс.... канд. психол. наук. – М.: 1999
- Розанова Т.В. Психологія глухих дітей / Розанова Т.В., Соловйов І.М. – М, 1971.- 238с.
- Роюк С. Є. Міжособистісна взаємодія дітей із вадами слуху //Психологічні перспективи. – 2009. – Вип. 14. – С. 135 – 142.
- Саламанская декларация. Рамки действия по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество (Саламанка, Испания, 7–10 июня 1994 г.). – К., 2000. – 21 с.
- Свиридюк Т.П., Гроза Т.А., Ранська Т.І. Нариси з тифлопедагогіки на Україні. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 1996. – 101 с.
- Сиротюк А. Л. Дифференцированное обучение младших школьников с учетом индивидуально-психологических особенностей : дис. ... докт. псих. наук : 19.00.07 / А. Л. Сиротюк. – М., 2004. – 356 с.
- Соколянський Іван Опанасович //Українські лікарі. Бібліографічний довідник. Кн.3. Учасники національно-визвольної боротьби й українського державотворення, репресовані та реабілітовані лікарі України. Львів, 2008. – С.191-193
- Соколянський, І. П. Про поведінку особистості / І. П. Соколянський // Рад. освіта. – 1925. – № 4. – С.7–20.
- Солнцева В.А. Белова Т.В. Психологические особенности лиц с нарушениями слуха (слабослышающих) // Справочник по организации и проведению профориентационной работы — М.: ООО «Центр новых технологий», 2012.
- Ферт О. Діяльність Львівського інклюзивного ресурсного центру як інструменту формування інклюзивної освітньої політики в регіоні на основі напрацювань канадсько-українського проекту —Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні. Аналіз досягнень та проблемних питань / О. Ферт // Вища освіта України. – 2012. – С. 387–394.
- Ферт О. Историческо-социальные аспекты развития инклюзивного образования. Основные тенденции формирования инклюзивной образовательной политики в Украине / О.Ферт // Университеты и общество.
- Ферт О. Обдаровані діти з ГРДУ: позитивні сторони та складності у навчанні / О.Ферт // Креативність і творчість. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К., 2009. – Темат. вип. № 1. – С. 144–147.
- Ферт О. Організація середовища та ефективної роботи у класній кімнаті для учнів з ГРДУ / О.Ферт // Дефектологія. – 2009. – Вип. 3. – С. 15–18.
- Ферт О. Психолого-педагогічні умови підготовки фахівців до роботи з гіперактивними учнями в системі загальноосвітніх закладів України / О.Ферт // Вища освіта України. – К., 2008. – Т.ІІ (9). – С. 572–577.
- Ферт О. Розвиток соціальних навичок дитини з ГРДУ в колективі однолітків / Ольга Ферт // Rozwój polskiej i ukraińskiej teorii i praktyki pedagogicznej na przestrzeni XIX–XXI wieku.Т. 3. Dziecko w teorii i praktyce pedagogicznej. Розвиток польської та української освіти і педагогічної думки (XIX–XX ст.). Т.3. Дитина в педагогічній теорії і практиці. Publikacja sfinansowana przez Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, Oficyna Wydawnicza ATUT / red. Anna Haratyk, Iryna Myshchyslyn. – Wrocław : Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, 2014. – S 161–169.
- Ферт О. Теоретичні підходи до організації інклюзивної освіти в Україні і Канаді / О.Ферт // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального

- закладу —Переяслав —Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. — 2013. — Вип. 29. — Т. IV. — С. 512-519.
- Ферт О. Формування готовності майбутнього вчителя до роботи з дітьми з поведінковими розладами / Ольга Ферт // Вісник ЛНУ ім. І. Франка. — 2009. — Вип. 25. — Ч. 4. — С. 271–276.
- Филичева Т.Б., Нарушения речи у детей: Пособие для воспитателей дошкольных учреждений // Т.Б.Филичева, Н.А.Чевелева, Г.В.Чиркина. -- М.: Профессиональное образование, 1993. - 232с
- Фомічова Л.І. Сурдопедагогіка / Хрестоматія // Л.І. Фомічова. — К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2003. — 1, 2 тт.
- Хохліна О.П. Виготський Л.С. про розвиток розумово відсталих дітей / О.П. Хохліна // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 2 (15). — С. 186-193.
- Хохлова А.Ю. Эффективности детско-родительского общения и интеллектуальное развитие глухих детей // Културно-историческая психология. — 2008. — №3. — С. 86 — 91.
- Шипицина Л. М. Ребенок с нарушенным слухом в семье и обществе / Л. М. Шипицина — СПб.: Речь, 2009. — 203 с.
- Ярмаченко М.Д. Історія сурдопедагогіки. — К.: Вища школа, 1975. — 422 с.
- Lapon L. Mass murderers in white coats: psychiatric genocide in Nazi Germany and the United States. — 1st ed. — Springfield: Psychiatric Genocide Research Institute. — 1986. — 291 p.

15. Інформаційні ресурси

Для студентів створена електронна бібліотека, яка записана на CD – диску (на даному диску знаходяться літературні джерела, подані у списку базової та допоміжної літератури).

Із науковими публікаціями студенти можуть ознайомлюватися у мережі Інтернет за наступними посиланнями:

<http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/diti-z-osoblivimi-potrebami/>

<http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5718>

<http://www.openlife.lviv.ua/>

<http://www.dcp.com.ua/>

<http://ehhttp://naiu.org.ua/ducation-inclusive.com/>

<https://www.facebook.com/vgonaiu/>

16. Міждисциплінарні зв'язки.

Курс «Основи спеціальної психології» пов'язаний з курсами загальної психології, педагогічною психологією, віковою психологією, патопсихологією, нейропсихологією, клінічною психологією, соціальною психологією.